

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

KOMUNIKACE S RODIČI Z POHLEDU ZAČÍNÁJÍCÍHO UČITELE

Communication with parents from a perspective of a beginning teacher

Monika Hašková

Katedra psychologie

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Ida Viktorová, Ph.D

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Praha 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Komunikace s rodiči z pohledu začínajícího učitele vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 18. 4. 2020

.....
podpis

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování vedoucí diplomové práce PhDr. Idě Viktorové, Ph.D, za trpělivé vedení a cenné rady během psaní diplomové práce. Mé poděkování patří i rodičům, kteří mi umožnili sběr dat, a začínajícím učitelům, kteří se mnou sdíleli své prvotní zkušenosti.

V Praze 18. 4. 2020

.....

podpis

Anotace

Předmětem mé diplomové práce je přiblížení problematiky komunikace mezi rodičem a začínajícím učitelem. V teoretické části se budu za pomoci odborné literatury věnovat formám komunikace a efektivní komunikaci s rodiči. Praktická část pojednává o tom, jak začínající učitel prožívá své první třídní schůzky, tripartitní setkání, řešení konfliktů nebo jak zvládá každodenní komunikaci s rodiči. Pro účely analýzy této problematiky je klíčové získat informace i od jiných začínajících učitelů. Výsledkem výzkumu bude porovnání mé zkušenosti se zkušeností ostatních pedagogů.

Klíčová slova

komunikace, rodič, učitel, formy komunikace, zkušenost učitele

Annotation

The object of my dissertation is to introduce the issue of communication between the parent and the inexperienced teacher. The theoretical part is based on the research literature, and it is devoted to various forms of communication as well as to effective communication with parents. The practical part focuses on the experiences new teacher gain while having class meetings, tripartite meetings, on his dealing with conflicts, and on his everyday communication with parents. For the purposes of this analysis, it is essential to obtain information from other inexperienced teachers. The outcome of my research will be a comparison of my experience with other teachers' experiences.

Keywords

communication, parent, teacher, forms of communication, teacher's experience

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Učitel	11
1.1 Začínající učitel	12
1.1.1 Příprava učitele na budoucí profesi	12
1.1.2 Komunikace v učitelské přípravě	13
1.1.3 Profesní vývoj začínajícího učitele.....	14
1.1.4 Kompetence začínajícího učitele.....	15
1.1.5 Pociťované problémy a výzvy začínajících učitelů.....	16
1.1.6 Emoce spojené se začátkem učitelské kariéry.....	17
1.2 Uvádějící učitel	18
1.2.1 Pomoc uvádějícího učitele.....	19
2 Rodina a škola	21
2.1 Role rodičů ve vztahu ke škole	21
2.1.1 Klientská role	21
2.1.2 Partnerská role	22
2.1.3 Občanská role	23
2.1.4 Rodiče jako problém	23
3 Vztahy rodiny a školy	24
3.1 Modely vztahů mezi rodinou a školou	25
3.1.1 Kompenzační model.....	26
3.1.2 Konsenzuální model	26
3.1.3 Participační model.....	26
3.1.4 Model sdílené odpovědnosti.....	26

3.2	Doporučení nejen pro začínající učitele	27
4	Komunikace s rodiči	29
4.1	Formy komunikace.....	30
4.1.1	Přímé kolektivní formy komunikace	31
4.1.2	Přímé individuální formy komunikace.....	36
4.1.3	Zprostředkované kolektivní formy komunikace	38
4.1.4	Zprostředkované individuální formy komunikace	40
	Shrnutí teoretické části.....	43
	EMPIRICKÁ ČÁST	45
5	Cíle, metody a organizace výzkumu.....	45
5.1	Metodologie výzkumu	46
5.1.1	Struktura rozhovoru pomocí návodu.....	46
5.2	Organizace a okolnosti výzkumu	48
5.3	Výzkumný vzorek	48
5.3.1	Školy.....	48
5.3.2	Učitelé	50
6	Vlastní případová studie v komunikaci s rodiči	50
6.1	Charakteristika školy.....	51
6.1.1	Charakteristika rodičů třídy.....	52
6.1.2	Přímé kolektivní formy komunikace	52
6.1.3	Přímé individuální formy komunikace.....	58
6.1.4	Zprostředkované kolektivní formy komunikace	61
6.1.5	Zprostředkované individuální formy komunikace	62
	Závěr vlastní zkušenosti.....	64
7	Výsledky rozhovorů	65

7.1	Zpracování výsledků rozhovorů se začínajícími učiteli.....	65
7.1.1	Rozhovor s paní učitelkou Janou.....	65
7.1.2	Rozhovor s paní učitelkou Karolínou.....	69
7.1.3	Rozhovor s paní učitelkou Terezou	73
8	Interpretace výsledků a diskuze.....	77
8.1	Příprava v oblasti komunikace na vysoké škole	77
8.2	První zážitky v komunikaci s rodiči.....	78
8.3	Formy komunikace.....	79
8.4	Společné akce s rodiči	80
8.5	Doporučení pro učitele, kteří se teprve chystají vstoupit do praxe	81
	ZÁVĚR	83
	Seznam použitých informačních zdrojů.....	85

ÚVOD

Téma diplomové práce jsem si zvolila z toho důvodu, že jsem na vysoké škole neměla možnost absolvovat žádný předmět, který by se blíže zaměřoval na komunikaci učitele s rodiči. Během praxí v průběhu studia jsem si mohla osvojit práci s žáky či s ostatními vyučujícími, na seminářích nám bylo nespočetněkrát přehráváno video s ukázkou vzorové hodiny, ale nikdy jsme neměli možnost si vyzkoušet, jak komunikovat s rodiči. Někteří studenti měli štěstí během plnění praxí, které jim umožnily účastnit se formou náslechu třídních schůzek, já jsem takovou příležitost nedostala. Čím blíže byl můj nástup do praxe, tím více jsem o sobě pochybovala. Moc dobře jsem si uvědomovala, že na tuto součást svého budoucího povolání nejsem vůbec připravena.

V této práci se zaměřuji především na to, jak vnímají začínající učitelé po příchodu do učitelské profese komunikaci s rodiči, kde vidí v této oblasti své největší slabiny a kde se naopak cítí jistí, jak vnímají svou připravenost z vysoké školy. Zda mají možnost využít uvádějícího učitele nebo je jim alespoň nápomocný zkušenější kolega. Zajímá mě, jak začínající učitelé popisují, vyhodnocují a reflektují své první třídní schůzky, tripartitní setkání nebo jak se učí reagovat na každodenní komunikaci s rodiči. Zároveň bych ráda získala cenné rady, které by mohli využít v oblasti komunikace budoucí začínající učitelé.

Teoretická část je rozdělena do čtyř hlavních kapitol. V první kapitole se věnuji základním pojmům jako učitel, začínající učitel či uvádějící učitel. Také zde přibližuji, jak velkou oporou může pro začínajícího učitele být uvádějící učitel. Tématem druhé kapitoly je rodina, konkrétněji role, které rodiče ve vztahu ke škole zaujímají. Další kapitola se zabývá vztahy mezi rodinou a školou. Poslední a zároveň nejobsáhlejší kapitolou je komunikace s rodiči, kde se zabývám především dělením komunikace s rodiči dle míry kontaktu a sociálního vymezení na přímé kolektivní formy komunikace, přímé individuální formy komunikace, zprostředkované kolektivní formy komunikace a zprostředkované individuální formy komunikace.

Cílem empirické části diplomové práce je zjistit, co začínající učitelé po nástupu do praxe prožívají. Výzkum bude prováděn formou vlastní případové studie a formou

kvalitativního rozhovoru se třemi začínajícími učiteli. Jejich nejzajímavější odpovědi budu přímo citovat nebo parafrázovat. Svou zkušenost porovnám s jejich výpověďmi, vše srovnám s odbornou literaturou, která je uvedena v teoretické části této práce.

TEORETICKÁ ČÁST

Abychom vůbec mohli začít chápat, co začínající učitel po vstupu do praxe v oblasti komunikace s rodiči prožívá, je důležité nejdříve zjistit, jak se na oblast komunikace s rodiči připravuje na vysoké škole, jakých kompetencí by měl dosáhnout, v kom může mít oporu, jaké formy komunikace s rodiči v dnešní době využívá.

Cílem diplomové práce je blíže prozkoumat, jakým způsobem vnímají začínající učitelé komunikaci s rodiči, kde vidí v této oblasti největší slabiny a kde se naopak cítí jistí, které formy komunikace využívají nejčastěji, nejraději. Zda mají možnost využívat uvádějíciho učitele nebo je jim alespoň nápomocný zkušenější kolega.

1 Učitel

Učitel je vnímán jako základní profesionálně kvalifikovaný činitel vzdělávacího procesu, náplní jeho práce je řídit a organizovat výuku, činnosti žáků a hodnotící proces učení, spoluvytváří edukační prostředí a klima třídy. Neméně podstatnou je jeho role v komunikace s rodiči, která je pro toto povolání čím dál víc potřebná.

Helus (2009, s. 261) ve své publikaci uvádí, že učitelé mají být odborně vybaveni, profesionálně zdatní a kompetentním vůdčím činitelem školního vzdělávání dítěte. Učitel *„má dítě/žáka vést k tomu, aby byl spoluaktérem, aby měl na školní edukaci svým vzdělávacím snažením, svou vzdělávací úspěšností aktivní podíl.“*

Pozornost je nutné věnovat rolím začínajícího učitele, se kterými se postupně učitel během prvního roku praxe seznamuje, obtížím, které musí překonat, jak v organizaci výuky, tak i v oblasti komunikace s rodiči. Před učitelem na začátku jeho profesní dráhy nestojí zrovna lehký úkol. Téměř každý začínající učitel chce být kvalitním učitelem, své práci věnuje velké množství času, což sebou nese značné obavy z brzkého vyhoření. Aby se z něj dobrý pedagog stal, musí se naučit být odolný vůči stresu, který se vyskytuje ve školním prostředí, ovládat vhodné výukové strategie, komunikovat s lidmi ve škole i mimo ni, umět poradit žákům, ale i jejich rodičům, jak

mají zvládnout náročné životní situace, být kreativní, zodpovědný, tolerantní, empatický a v neposlední řadě důsledný k sobě i k žákům, což není zrovna málo.

1.1 Začínající učitel

Začínajícího učitele lze definovat jako učitele, který má dosažené příslušné vysokoškolské vzdělání, ale chybí mu pedagogické zkušenosti, je na začátku učitelské dráhy. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003) V dnešní době se však stále častěji setkáváme s tím, že na základních, ale i středních školách vyučují učitelé, kteří jsou studenty posledního nebo předposledního ročníku studia pedagogické fakulty. Přestože nemají dosažené patřičné vysokoškolské vzdělání, nachází se na začátku své učitelské kariéry, nastupují do své pracovní profese, bereme je tedy také jako začínající učitele. (Vítečková, 2018).

„Jde o učitele v adaptačním období, které definujeme jako období začátku profesní dráhy učitele, jako dobu, kdy je učiteli poskytována podpora vedením školy, nebo v případě neexistence podpory jako dobu, kdy se učitel adaptuje na nové prostředí.“ (Vítečková, 2018, s. 27)

Pokud jde o délku adaptačního období, nelze ji přesně určit, protože závisí na typu aprobace, výši úvazku, typu školy a individuálních zkušenostech jednotlivých učitelů, ale obvykle se stanovuje na 5 let profesní praxe. Za nejdůležitější fázi v oblasti adaptace je určen první školní rok, následující roky lze označit jako období stabilizace. (Vítečková, 2018)

Role začínajícího a uvádějícího učitele není legislativně ve školském zákoně nijak ukotvena. Z toho důvodu je termín začínající učitel a problematika s ním spojená v posledních letech v našem státě velmi diskutovaným tématem.

1.1.1 Příprava učitele na budoucí profesi

V České republice se nachází mnoho vysokých škol, které mají za úkol vzdělávat budoucí pedagogy. Pedagogické fakulty jsou zejména ve větších městech, jako je Praha, Brno, Hradec Králové, Olomouc. Z menších měst pak stojí za zmínku České Budějovice, Liberec, Plzeň, Ostrava a Ústí nad Labem. V naší zemi tedy máme mnoho míst, kde se mohou budoucí učitelé vzdělávat, přesto je vzdělávání učitelů jedním z klíčových témat

pedagogické teorie a praxe. Hlavní roli hraje význam učitelské profese, protože se společnost domnívá, že úroveň výchovy a vzdělanosti žáků závisí především na úrovni učitelů. A právě pedagogické fakulty dávají, nebo by se o to alespoň měly snažit, základní stavební kámen budoucím učitelům.

Modely učitelské přípravy

V evropských zemích jsou v odborné pedagogické literatuře uváděny dva modely vzdělávání učitelů. Jde o model souběžný a následný.

V případě souběžného modelu studuje student jednotlivé složky studia současně. Věnuje se své odborné specializaci, např. češtině, a zároveň studuje předmět, který mu dá určité učitelské kompetence (didaktické, pedagogické, psychologické disciplíny). Tento model se upřednostňuje především u učitelů prvního stupně základní školy. Budoucí učitelé jsou velmi brzy vysláni do praxe. Na svou první týdenní seznamovací praxi studenti dochází už během prvního semestru na vysoké škole, proto se mohou velmi brzy rozhodnout, zda chtějí toto povolání v budoucnu vykonávat.

V rámci následného modelu se student nejprve vzdělává a zdokonaluje ve svém aprobačním předmětu. Teprve po dokončení terciálního oboru se student vzdělává v tom, jak má tento obor vyučovat, jak má pracovat se třídou, jak má řešit kázeňské problémy nebo jak s dětmi vůbec pracovat. V tomto modelu je tedy od sebe oddělena složka pedagogická a složka předmětová. (Bendl et al., 2011) Je tedy zřejmé, že studenti následného modelu studia se dostávají do praxe mnohem později než studenti souběžného modelu.

Často se jedná o kombinaci obou modelů. Jednotlivé přístupy mají svá pozitiva, ale i negativa.

1.1.2 Komunikace v učitelské přípravě

Výuka komunikačních dovedností nemá na pedagogických fakultách dlouhou tradici. Donedávna se nekladl na tuto oblast vzdělání téměř žádný důraz. Základním cílem pro studenty je rozvíjení hlasových, řečových a pohybových dovedností a výrazových schopností. Cvičením v oblasti komunikace procházejí zejména studenti učitelství pro

1. stupeň školy. Časová dotace kurzu jsou obvykle dvě vyučovací hodiny týdně po dobu dvou semestrů.

Pro realizaci nácviku hlasových a řečových dovedností jsou využívány pohádky, říkanky, dětská poezie a odborná literatura, na kterých si mohou budoucí učitelé procvičit správnou artikulaci, intonaci, dynamiku a rytmus svého řečového projevu. Velmi záleží na soustředěnosti studentů, je důležité, aby si sami uvědomovali své nedostatky a mohli se tak snažit o zlepšení. Při nácviku pohybových schopností se věnuje pozornost především správnému držení těla, od kterého se odvíjí i správné dýchání. Tato cvičení si kladou za cíl odstranění některých nežádoucích pohybových prvků – mávání pažemi, neustálé sahání do vlasů, obličej. (Nelešovská, 2005) K reflektování dílčích kroků jednotlivých studentů bývá často pořizován videozáznam, se kterým se budoucím učitelům dobře pracuje, protože přesně vidí, jak artikulují, jak používají dynamiku a rytmus řeči nebo která gesta často opakují. Z těchto důvodů má videozáznam své nezastupitelné místo ve výuce komunikačních dovedností.

„Komunikativní dovednosti, které byly donedávna opomíjeny, jsou v současné době považovány za jednu ze základních podmínek úspěšného učitelství. Jsou vázány na osobnost učitele, na jeho sklony k pedagogické činnosti, na temperament, postoje, schopnosti, zvyky a také na jeho úroveň techniky projevu.“ (Nelešovská, 2005, s. 61)

Na českých vysokých školách se samostatný předmět, který by se týkal výuky komunikace s rodiči, vyučuje jen málo nebo není pro všechnu studenty povinný, volí si ho spíše jako doplňkový, přestože v něm mají šanci získat alespoň základní dovednosti v oblasti komunikace, které mohou následně využít při přímé komunikaci s rodiči.

1.1.3 Profesní vývoj začínajícího učitele

Není to tak dávno, co byla socializace učitelů chápána jako přizpůsobení se požadavkům učitelské profese, nebo dokonce jako podvolení se kladeným nárokům. Day (2006) in Hanušová et al. (2018) uvádí, že je nutné na proces stávání se učitelem nahlížet jako na problém, který souvisí s utvářením profesní identity a s rozvojem profesních kompetencí.

Z toho plyne, že proces stávání se učitelem je předmětem zkoumání mnoha vědních disciplín, např. pedagogiky, psychologie, sociologie a dalších oborů. Plíšková et al. (2011) a Lukas (2007, 2008) in Hanušová et al. (2018) se dívají na vstup do učitelské praxe z několika perspektiv. Jako první zmiňují pedagogicko-didaktickou perspektivu, která zkoumá rozvoj profesních kompetencí učitele v rámci výuky – efektivnost jejich výuky. Druhá perspektiva, kterou uvádějí, je socio-pedagogická a zkoumá profesní dráhu učitele. Jde o období, kdy dochází k postupnému vcházení do praxe a které je nejdůležitější v socializaci učitelů ve vztahu ke společnosti obecně, ale i ke kontextu školy a ke vztahu sobě samému. Socio-pedagogicko-didaktická je třetí perspektiva, kterou se autoři zabývají. Snaží se o propojení poznatků o tom, jak se budoucí pedagogové vzdělávají a jak je možné skloubit výuku teorie s praxí. Důležitým bodem této perspektivy je, jak motivovat pedagogy, aby se vzdělávali po celou dobu své profesní dráhy. Posledními dvěma perspektivami jsou perspektiva pedagogicko-psychologická a sociálně-psychologická, které se zaměřují na to, že učitel je osobnost a že se k němu tak musí přistupovat. Učitel by se měl vnímat jako člověk.

„Je zřejmé, že se různé perspektivy liší v šíři záběru. K současnému stavu poznávání procesů stávání se učitelem přispěla svým dílem každá z nich, pro náš výzkum jsou důležitým východiskem zejména tzv. integrativní perspektivy, jež se snaží reflektovat didaktické, pedagogické, psychologické, ale i sociální faktory, které působí na profesní vývoj učitele, a jejich vzájemné vztahy a ovlivňování.“ (Lukas, 2008 in Hanušová et al., 2018, s. 20)

1.1.4 Kompetence začínajícího učitele

Abychom dokázali popsat profesní rozvoj během prvních let učitelovy pedagogické praxe, je nezbytné porozumět kompetencím učitele. Helus (2009, s. 262) říká, že *„učitelskými kompetencemi myslíme jeho praktickou i teoretickou vybavenost zvládat problémy a úkoly, vyplývající z jeho povolání. Těchto kompetencí nabývá univerzitním studiem, navazujícím celoživotním vzděláváním a promyšlením (reflexí) praktických pedagogických zkušeností – a to svých osobních i ostatních učitelů, s nimiž spolupracuje a se kterými se porovnává.“* Při bližším popisování kompetencí je důležité brát zřetel na to, za jakých okolností a v kterém období vznikly. Spilková et al. (2004)

poukazují na to, že je nutné u studentů rozvíjet a budovat takové profesní kompetence, které jsou důležité pro novou didaktickou koncepci výuky. Zdůrazňují i rostoucí požadavky na začínající učitele. Helus (2009) rozdělil rozvíjené kompetence do pěti oblastí: zabezpečení efektivní výuky, rozvoj školy jako místa zabezpečujícího výuku, vztah s rodinami žáků, oblast širšího společensko-politického kontextu a vztah učitele k sobě samému. Z výčtu těchto kompetencí je patrné, že začínající učitelé před sebou nemají lehký úkol. Je pro ně obtížné úkoly naplnit a smířit se s realitou učitelského povolání.

Profesní standard je norma stanovující standardní kvality učitele, která bere v potaz kvality učitele, tedy jeho kompetence. V České republice nebyl kariérní systém předkládaný Poslanecké sněmovně akceptován, proto nebyl v roce 2017 schválen. Autorky Spilková a Wildová (2010, s. 46) upozorňují na to, že „*žádný mechanismus zkoušek a atestací nemůže být chápán jako absolutně spolehlivé kritérium pro posuzování práce učitelů. Nemůže plně postihnout vztah učitele k práci, jeho zodpovědnost, vztah ke studentům a tzv. morálně volní vlastnosti.*“ Jejich výrok jen popisuje složitost tohoto problému. Už několik let se hojně diskutuje o přijetí Kriteriačního řádu, zatím bez větší odezvy.

1.1.5 Pociťované problémy a výzvy začínajících učitelů

Toto profesní období nemusí být vnímáno jen negativně. Někteří autoři v něm dokonce vidí mnoho pozitiv. Příkladem nám může být Steffy et al. (2000), který nahlíží na začínajícího učitele jako na velmi energickou bytost, která je plná očekávání, otevřená novým myšlenkám a je kreativní. Zároveň však poukazuje na to, že u začínajících učitelů panují obavy, zda svou novou roli zvládnou.

Podlahová (2004, s. 28) spatřuje největší problém v předpokladu, že nastupující učitel bude znát učební plány a bude vědět, jak s nimi pracovat. Problém plyne z toho, že na vysoké škole byl vzděláván ve vědní disciplíně, nikoliv ve školním předmětu. Často pak dochází k tomu, že začínající učitel „*má nepříjemný pocit, že ve škole potřebuje něco jiného, než se učil na vysoké škole.*“ To může vést k pocitům méněcennosti a přemýšlením nad tím, zda se pro učitelské povolání vůbec hodí. Pro nováčka je také velmi nepříjemné,

pokud musí vyučovat předměty, na které nemá aprobaci. K velkému zklamání dochází za předpokladů, že škola nemá patřičné materiální vybavení (např. didaktické pomůcky). Nastupující učitel se hned zpočátku setkává s tím, že vše nebude moci dělat dle svých představ, protože mu chybí materiální zajištění. „*Učitel se stal učitelem, protože chtěl učit. Při nástupu do zaměstnání je však zavalen administrativně byrokratickými povinnostmi, o kterých neměl dříve tušení.*“ (Podlahová, 2004, s. 33) Často si pak přijde úplně bezradný, vůbec nepočítal s tím, že mu papírování zabere tolik času a že celkově je toto povolání mnohem náročnější, než si představoval. Podle Šimoníka (1994) začínající učitelé přiznávají, že práce s dětmi, které neprospívají, je pro ně velmi obtížná, za další problém označují udržení kázně a pozornosti žáků během vyučování. Nejméně problematické je pro ně vysvětlení nové látky, volba a použití nových pomůcek.

Začínající učitelé vidí svou velkou slabinu v komunikaci s rodiči. Uvědomují si, že je pro jejich práci nesmírně důležitá, možná o to větší strach z ní mají. Pokud komunikace s rodiči nefunguje, působí to na kantora velice negativně, dá se říci, že ho to může až frustrovat. K pocitu frustrace dochází hlavně v případech, kdy se začínajícím pedagogem rodiče nespolupracují, nedávají mu dostatek odezvy. Všechny nepříjemné pocity jsou ještě umocňovány nezkušeností a nejistotou v této oblasti. Vysokoškolští pedagogové si uvědomují, že je důležité budoucí učitele vzdělat i v této problematice, ale z organizačních důvodů je to takřka nemožné a poměrně náročné. Lze zorganizovat pasivní účast studentů učitelství na třídních schůzkách, ale ani zde nemají šanci si přímou komunikaci vyzkoušet. Instrukce, které poskytují vzdělání budoucím učitelům, by tedy měly přemýšlet nad tím, jak najít cestu k tomu, aby mohly připravit budoucí učitele na vzájemnou interakci s rodiči. (Hanušová et al., 2018)

1.1.6 Emoce spojené se začátkem učitelské kariéry

Emoční prožívání je úzce spjaté s každodenním chováním člověka. Často dochází k tomu, že si své emoce ani neuvědomujeme, pamatujeme si spíše emoce, které mají větší intenzitu, nebo situace, které nás hodně zasáhly a ovlivnily tak naši emoční stránku. (Slaměník, 2011)

Začínající učitel se v novém prostředí setkává s řadou emocí, které jsou pozitivní, ale i negativní. Jednou z pozitivních emocí je radost, protože je to příjemný pocit, lidé po něm často touží. Člověk se může radovat z mnoha věcí, začínající učitel může radostný pocit spatřovat například v podařené práci žáků, ve zlepšení třídního klimatu, z dobré spolupráce s rodiči nebo ve zlepšení v komunikaci s rodiči, kteří mu z počátku nebyli tolik nakloněni. Smutek je často reakce na ztrátu. Nemusíme nutně ztratit nějakou blízkou osobu nebo drahou věc. Začínající učitel se setkává se smutkem nejčastěji během situací, kdy mu přijde, že ztrácí pevnou půdu pod nohama, a myslí si, že nemůže vše zvládnout. Mezi sociální emoce patří hněv, protože se hněváme vždy na někoho, týká se i našeho Já. Subjekt se v hněvu cítí poškozován, hněv může vyvolávat i každodenní frustrace. Člověk má během tohoto stavu pořád kontrolu sám nad sebou. Oproti tomu během vzteku často lidé ztrácí sebekontrolu, jednají zaslepeně bez jakéhokoliv zamyšlení se nad situací, ve které se nacházejí. Strach je spojen s ohrožením, s obavou. Na začátku dráhy učitelské profese se setkávají učitelé často s pocitem strachu nebo obavy. Vše je pro ně nové, mají obavu, že si s novými situacemi neporadí. Jednou z nejtěžších oblastí je komunikace s rodiči. S dotazy rodičů nemají žádnou zkušenost. Uvědomují si, že během rozhovoru nemají čas si odpovědi pořádně promýšlet, a bojí se, že řeknou něco, čeho budou později litovat. Stud je jednou ze základních sociálních reakcí. Lidé se stydí za sebe, mohou se stydět i za druhé. Zdrojem studu za sebe samého je sebereflexe něčeho špatného, co subjekt učinil, jde o mravní stud, který je spojený s pocitem viny. (Nakonečný, 2011)

1.2 Uvádějící učitel

Podle Podlahové (2004, s. 48) je uvádějící učitel „*pedagog, ke kterému je přidělen nastupující učitel.*“ Novému učiteli pomáhá, hodnotí jeho pokroky a v neposlední řadě sleduje jeho profesní růst. Během prvního roku poskytuje podporu po odborné stránce, ale i po stránce profesní.

Uvádějícím učitelem bývá na základní i střední škole nazýván pedagog, který je zkušený a který je nápomocný začínajícímu učiteli na začátku jeho učitelské profese. Období „zaučování“ trvá zpravidla jeden rok.

Juklová (2015) poukazuje na to, že v našich podmínkách fungoval od roku 1977 systém uvádění mladých učitelů do praxe. Odborníci té doby se shodují, že i přes

skutečnost poznamenání systému dobovou ideologií a formalismem byl pro učitelův další vývoj velmi prospěšný. „*V současnosti je uvádění začínajících učitelů do praxe dobrovolnou a spontánní záležitostí, která je zcela ponechána v rukou ředitelů škol.*“ (Juklová, 2015, s. 47) Je tedy velmi malá pravděpodobnost, že se kantoři mezi sebou budou předem znát a že budou mít vybudované nějaké hlubší vztahy.

Uvádějící učitel by měl ke své práci přistupovat zodpovědně, tedy pokud chce svou roli vykonávat kvalitně, jeho práce po jmenování teprve začíná. Měl by si připravit plán podpory začínajícího učitele, který bude obsahovat i termíny a časy, ve kterých bude pravidelně navštěvovat vyučovací hodiny svého svěřence. Důležitým bodem plánu jsou i reflexe a konzultace, jejichž témata mohou vycházet z potřeb začínajícího učitele, s náměty může přicházet i uvádějící učitel. (Kopáčová, 2019) Je důležité zmínit, že v České republice není zatím žádný zákon, který by přesně říkal, co přesně je náplní práce uvádějícího učitele, popřípadě, jak má takové uvádění do praxe vypadat. Dá se tedy říci, že využití uvádějícího učitele je pro každou školu dobrovolné a je jen na ní, jak tuto problematiku uchopí a jak dlouho bude uvádění do praxe probíhat.

Během této doby je velmi důležité, aby ředitel školy s uvádějším učitelem komunikoval, bavil se s ním o tom, co dělá jeho svěřenci problémy, za co by ho naopak pochválil, v čem jsou jeho silné stránky, co se mu za uplynulé období povedlo.

Pro začínajícího učitele je dobré vědět, že má určitou oporu, že může o svých problémech s někým hovořit, že si má komu říci o pomoc. Velká výhoda je, pokud si kantoři rozumí, mohou se vzájemně hodně obohatit. Vztah mezi začínajících a uvádějším učitelem také velmi ovlivňuje to, zda se zkušený pedagog chtěl uvádějším učitelem stát dobrovolně nebo zda mu to vedení školy nařídilo. (Vítečková, 2018)

1.2.1 Pomoc uvádějího učitele

Dle Podlahové (2004) může uvádějíci učitel začínajícímu učiteli pomoci v několika oblastech a rovinách učitelské práce. Do první oblasti zahrnuje seznámení s provozem školy. Zkušený pedagog předává například to, jaké má povinnosti dozor (chodba, šatna jídelna), co všechno je potřeba zajistit pro uskutečnění školního výletu, jakou administrativu a dokumentaci je důležité si vést nebo informace o materiálním

zajištění výuky. Druhá oblast se týká přípravy a realizace výuky. Zde se často společně zabývají organizací výuky, kurikulárními dokumenty, školním vzdělávacím plánem, tvorbou tematického plánu, metodickými postupy, kázeňskými problémy žáků, učebnicemi a pomůckami. Další oblastí je seznámení s prací třídního učitele, kde mu předává informace hlavně o povinnostech a činnostech třídního učitele. Dále se mohou zabývat sestavením třídnické hodiny, jak reagovat na konkrétní výchovné problémy žáků nebo jak spolupracovat s ostatními pedagogy a výchovným poradcem, popřípadě školním psychologem. Oblast rozvíjení vztahů školy s rodiči je dnes poměrně velkým tématem. Začínající učitel má v této problematice nulové zkušenosti. Proto očekává, že právě zde bude mít v uvádějícím učiteli velkou oporu. Za úkol ho má seznámit zejména s formami kontaktů mezi školou a rodinou (třídní schůzky, tripartitní setkání, konzultační hodiny, dny otevřených dveří, školní a třídní akce, elektronická komunikace).

Vítečková (2018) představuje výsledky dotazníkového šetření Začínající učitel 2018, kterého se zúčastnilo 190 začínajících pedagogů základních a středních škol. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že nejproblematictější je pro ně práce s administrativní dokumentací (třídní kniha, výkazy, aj.). Dalšími oblastmi, při kterých potřebují začínající učitelé pomoc, je pozornost žáků, identifikace učebních stylů dětí. Jako nejméně problémovou oblast vidí komunikaci s uvádějícím učitelem. V komunikaci s rodiči má často nebo obvykle problém 22,6 % začínajících pedagogů, což není zrovna malé číslo, pokud vezmeme v potaz, že autorka bere komunikaci obecně, nerozděluje ji dle forem komunikace. Oproti tomu Šimoník (1994) provedl výzkum, ve kterém je konkrétnější a kterého se účastnilo 141 respondentů. Dle výsledků výzkumu má problém s individuálním jednáním s rodiči žáků 59,6 % dotázaných, s vedením kolektivních schůzek s rodiči 57,5 % dotázaných. Šimoník dále poukazuje na to, že potíže začínajících učitelů jsou ovlivněny i kvalitou přípravy během studia na fakultě. Velký počet mladých učitelů, konkrétněji 86 % dotazovaných, vyslovil názor, že příčina těchto potíží byla absence přípravy na spolupráci s rodiči během vysokoškolského vzdělávání. Jako další důvod uváděli, že obava je spojena i s mnohem větší kritičností ze strany rodičů k práci školy i veřejnosti.

2 Rodina a škola

Náplní této kapitoly jsou rodiče žáků a spolupráce učitele s nimi, blíže budou popsány jednotlivé role, které mohou rodiče ke škole zastávat.

Rodiče a škola spolu musí nutně komunikovat. Jsou to dvě instituce, které mají společný cíl, a to výchovu a vzdělání dítěte. Škola je pro děti jednou z nejdůležitějších institucí, je pro ně významným socializačním prostředím hlavně proto, že je jiná než rodina. Většina rodičů si tento fakt uvědomuje. Vědí, že škola dá dětem schopnosti reagovat na různá sociální a kulturní prostředí, což využijí i v další části svého života. Rodiče se prvotně snaží o to, aby byly děti ve škole připravené a včas, naopak učitelé dávají rodičům zpětnou vazbu o tom, jak si ve škole počínají. Bez vzájemné spolupráce by se oběma jen těžko dosahovalo vytyčeného cíle.

Poslední výzkumy, ať už byly prováděny u nás nebo v zahraničí, poukazují na to, že na vliv rodiny ve vztahu ke škole je nahlíženo z mnoha úhlů pohledů: socioekonomický status domácnosti, rodičovské hodnoty a domácí kultura, aktivní zapojení do dění školy. (Šedřová, 2004)

2.1 Role rodičů ve vztahu ke škole

Každý z rodičů zaujímá ve vztahu ke škole určitou roli, která souvisí se způsoby uspořádání vztahu mezi rodinou a školou a která je závislá na vzájemné sociální interakci, smyslu prožívaných aktivit, roli učitele a podobě školského systému, protože nelze být partnerem, když to systém neumožňuje. V odborné literatuře se uvádí čtyři základní varianty rodičovských rolí: klientská, partnerská, občanská a role rodiče jako problému, jež je způsobena jistým selháním předchozích rolí. (Šedřová, 2004)

2.1.1 Klientská role

Klientská role rodičů se dá vnímat ze dvou perspektiv. Jednou z nich považuje učitele za odborníky své profese, kteří vědí, jak svou práci vykonávat kvalitně, jak získávat nové klienty a jak nejlépe pečovat o ty stávající. Druhá perspektiva vidí rodiče jako odborníky na výchovu svých dětí. Rodiče přesně vědí, jaké jejich dítě je. Na základě toho se rozhodují, jaké služby po učiteli požadují. Výsledné stanovisko rozhoduje škola,

kteřá vnímá rodiče jako nejdůležitější osoby v životě dětí, a závisí většinou na mnoha podmínkách – požadavky rodičů, ochota podrobovat svou práci kritice a schopnost svou práci obhájit. (Šeďová, 2004)

Rodiče si školu pro své dítě vybírají mnohem svobodněji, než tomu bylo dříve, možnost výběru je pro ně velice důležitá. Při výběru u nich rozhodují vzdělávací výsledky škol a nadstandartní nabídka v oblasti volnočasových aktivit. Mezi školami to způsobuje určitou rivalitu. Na druhou stranu se od škol očekává, že budou rodiče pravidelně informovat o výsledcích žáků. Nutno podotknout, že rodiče v roli klientů nejsou obvykle těmi, kteří by se aktivně podíleli na spolupráci se školou. Pokud nejsou se školou spokojeni, opouštějí ji, hledají pro své dítě jinou, která jim bude vyhovovat více. (Šeďová, 2004) Na závěr je důležité podotknout, že stále fungují spádové školy, někde rodiče nemají na výběr, hlavně v malých vesnicích. Také může nastat situace, kdy jsou žádané školy přeplněné a neberou přespolní žáky.

2.1.2 Partnerská role

Rodiče jako partneři školy se opírají o rovnoprávný vztah. Vyučující se snaží o přijímání pohledů rodičů, ze kterých se mohou obohatit pro další práci, a potlačování své role odborníka. *„Rodiče, jakkoli nejsou odborně vzděláni, mají s výchovou své zkušenosti, znají své děti nejlépe, a proto jsou jejich sdělení pro práci učitelů hodnotná.“* (Šeďová, 2004, s. 35) Odborníci se shodují, že partnerský vztah mezi školou a rodiči je stále ještě spíš ideálem. Budování partnerské spolupráce není jednoduchý proces, je to dlouhodobé utváření vztahů. Podle Epsteinové (1997) in Šeďová (2004) se mohou rodiče zapojit do pomoci s domácí přípravou dětí ve vzdělávání – kontrolují dětem domácí úkoly, podporují žákovy snahy o zlepšení. Škola by naopak měla rodičům poskytovat zpětnou vazbu u vzdělávání jejich dítěte. Zároveň rodiče přicházejí do školy, aby se mohli zúčastnit různých společenských aktivit – divadla, besídky, výlety, koncerty, partnerská škola by měla takovouto možnost rodičům nabídnout. Stejně tak i možnost volit z řad rodičů zástupce do řídicích orgánů školy, vytváření rodičovských sdružení. Dobrá komunikace mezi rodinou a školou je důležitá a vede ke kvalitnímu rozvoji školy. (Šeďová, 2004)

2.1.3 Občanská role

Pohled na tento přístup se objevuje na začátku 90. let 20. století. Typ tohoto vztahu je chápán jako vztah mezi občany a státními institucemi. Rodiče jsou vnímáni jako občané, kteří mají svá práva a povinnosti vůči škole. Je jen na nich, jak budou aktivní a jakým způsobem svá práva využijí. (Šeďová, 2004)

Je důležité brát v potaz fakt, že společnost je složena z různých skupin, mezi kterými existují rozdíly v moci, ekonomické a sociální situaci i v přístupu ke zdrojům, což se týká také rodičovské veřejnosti, u které je patrné, že některé skupiny rodičů mají vůči škole lepší pozici než jiné. *„Je ovšem podstatné, aby všechny skupiny, v nichž se budou sdružovat rodiče nikoliv nutně stejných názorů, ale spíše lidé s podobnými představami a hlavně se zájmem, měly příležitost do záležitostí týkajících se vzdělávání vstupovat aktivně na všech úrovních. Lze tedy snad říci, že tento občanský princip je vlastně prohloubením a rozšířením principu partnerského.“* (Šeďová, 2004, s. 38)

2.1.4 Rodiče jako problém

Tento přístup nemá teoreticky zdůvodněné východisko, dá se říci, že vyjadřuje tradiční pohled na vztahy mezi rodiči a školou, které poukazují na realitu, jež se ve školách odehrává. V odborné literatuře se uvádí 3 základní podoby – nezávislí, špatní a snaživí rodiče. (Šeďová, 2004)

Za „nezávislé“ označujeme rodiče, kteří se školou komunikují v nejmenší možné míře, školní výsledky svých dětí sledují zpovzdálí bez většího zapojení. Většinou tuto skupinu představují rodiče, jenž doma uznávají jiné hodnoty než dané školy, které respektují, ale nemají žádnou potřebu s nimi spolupracovat. Jde jim především o jejich dítě, jeho blaho, individualitu, a proto mu zajišťují v odpoledních hodinách i jiné zdroje vzdělávání. Podle Vincenta (2000) in Šeďová (2004) by tento přístup rodičů nemusel být až takový problém, pokud by škola neměla žádnou povinnost zaznamenávat své styky s nimi.

Druhá skupina může získat nálepku „špatní“ rodiče. Často se jedná o rodiče, kteří neplní své rodičovské povinnosti ani uvnitř rodiny. Tato skupina nemá žádnou potřebu se o vzdělání svých dětí informovat, nijak je ve vzdělání nepodporuje, nemá žádnou snahu

se zajímat o filozofii školy ani pedagogickou koncepci jednotlivých učitelů. „*Může se jednat i o rodiny žijící na okraji společnosti, rodiče, kteří mají svůj vlastní problém (alkoholici, workoholici, nemocní atd.), ale i rodiny pocházející z jiného kulturního okruhu.*“ (Šedřová, 2004, s. 39) Někdy se stává, že nálepkou „špatného“ rodiče dostane i rodič, který je ostýchavý a svůj zájem nedokáže dát dostatečně najevo.

Posledním problémem školy mohou být i „snaživí“ rodiče. Zpravidla se snaží se školou pravidelně komunikovat, účastnit se akcí pořádaných školou ať už společenských nebo vzdělávacích. Zároveň se pravidelně připravují doma s dětmi na vyučování, dávají pedagogům i škole dostatečně najevo svou podporu. Tito rodiče požadují od kantorů jasné zprávy o tom, jakého pokroku dosáhlo jejich dítě, na čem musí ještě zapracovat, popřípadě objasnění jejich pedagogické smýšlení. Nežřídkou se stává, že se učitelé cítí, díky přehnané snaze rodičů se školou komunikovat, profesionálně ohrožení, zároveň vnímají, že velkým problémem je časová náročnost takovéto komunikace. (Šedřová, 2004)

3 Vztahy rodiny a školy

Berme v potaz, že škola je poměrně mladou institucí. Historicky plnila spíše funkci ochrannou, děti byly oddělené od dospělých, škola je chránila před násilím, ale i před využitím k dětské práci, která byla v té době zdrojem obživy. Tím, že děti ze společnosti dospělých vyčlenila školní instituce, došlo k uvědomění si zvláštnosti dětství, které se v dnešní době sociálně a psychologicky prodlužuje. Každodenní život rodin je stále více závislý na škole, zároveň je socializace dětí momentálně mimo školu téměř nepředstavitelná. (Štech, Viktorová, 2010)

Švýcaři Kellerhals a Montandonová (1991) in Štech, Viktorová (2010) poukazují na to, že škola má tři základní poslání socializace. Prvním je instrumentální poslání, které říká, že škola by dítě měla především naučit základní dovednosti (čtení, psaní, počítání), předat jim všeobecný kulturní přehled a v neposlední řadě rozvíjet sociálně-komunikativní dovednosti. V této oblasti mezi rodiči a školou nedochází k větším konfliktům. Druhým posláním školy je morální výchova, za jejíž cíl můžeme označit vysvětlení podstaty základních společenských, politických a ekonomických problémů, vymezení pojmu morálka. Toto je oblast, kde už dochází mezi oběma stranami k mnohem

větším konfliktům, týkajících se hlavně dělby pravomoci. Ve třetí řadě jde o poslání praktické socializace, u kterého se rodiče domnívají, že jejich děti mohou tuto dovednost získat i mimo školní instituce. Jeho náplní je naučit děti praktickým dovednostem, kterými jsou hygienické a stravovací návyky, kutilské dovednosti. Velký problém je spatřován především v legitimitě. Na učitele kladou rodiče čím dál vyšší nároky především v oblasti individualizace a formativního hodnocení, zároveň jsou rodiče považováni za čím dál menší „experty“ na výchovu svých dětí. (Štech, Viktorová, 2010)

„Moc učitele je legitimní, protože on je určen, aby dítě do našeho světa uvedl. Legitimita výchovných institucí se vždy odvozuje od nutnosti uchovat a předat kulturu. To platí jak pro rodinu, tak pro školu. Socializační postupy obou těchto institucí jsou silně provázané.“ (Štech, Viktorová, 2010, s. 67) Rodiče svěřují své dítě škole, proto cítí potřebu legitimní školy, vnímají, že legitimita jako taková zajišťuje dítěti základní ochranu před nežádoucími vlivy. Zvláště na prvním stupni je učitel pro dítě přirozenou autoritou, kterou doma rodiče nemusí nijak posilovat. Ve vyšším věku dítěte už tomu tak nebývá, žáci jsou vůči učitelům mnohem kritičtější. V takovýchto případech rodiče vyjádří škole a učitelům podporu, která se ve většině případech odehrává v domácím prostředí dětí a je častější, než si učitelé myslí. Za hlavní cíl rodičů považujeme, aby se děti naučily chovat se k autoritám s určitou pokorou. Naopak jsou rodiče velmi citliví na selhávání školy v oblasti jejich kompetencí. K selhávání učitelů dochází poměrně výjimečně, přesto to rodiče vnímají jako velký problém. Dá se říct, že rodiče jsou nespokojeni s učitelem, který jejich děti nic nenaučí a který selhává v oblasti morální. Takový pedagog si pošramotil důvěru rodin a jen těžko ji získá zpět. (Štech, Viktorová, 2010)

3.1 Modely vztahů mezi rodinou a školou

V dnešní době existuje mnoho možných programů, které vycházejí z různých východisek, na podporu vztahů mezi školou a rodinami. Východiska, která jsou stavebním kamenem pro iniciativy a programy, mají velkou rozmanitost, ať už politickou, kulturní či vývojovou. Lze popsat čtyři základní modely vztahů: kompenzační, konsenzuální, participační a model sdílené odpovědnosti. (Rabušicová, 2004)

3.1.1 Kompenzační model

Kompenzační model pracoval s představou, že ne všichni rodiče mohou být dobrými rodiči. Některým chybí dostatečné možnosti či schopnosti k tomu, aby dokázali své dítě v rozvoji podporovat. V takovémto případě by měla dětem na pomoc přijít škola nebo instituce, programy pro to určené a nedostatečnost rodičů dětem kompenzovat. Model převládal v sedmdesátých letech a snažil se nabídnout rovné vzdělávací podmínky pro všechny. V kompenzačním modelu byly školy tím, kdo určoval postupy, díky kterým bylo dosaženo zlepšení v oblasti vzdělávacích výsledků, rodiče byli chápáni jako spolupracovníci ve výchově a vzdělávání dětí.

3.1.2 Konsenzuální model

Konsenzuální model získal největší podporu v sedmdesátých a osmdesátých letech. Zdůrazňuje rovnost mezi školou a rodinou. Hledaly se možnosti, jak nejlépe propojit tyto dvě strany. Kládł důraz na informovanost rodičů, převážně jednosměrnou. Učitelé byli nuceni k tomu, aby s rodiči komunikovali hlavně se záměrem získávání informací, které jsou nezbytné pro jejich práci ve školách.

3.1.3 Participační model

Největší podporu si získal participační model v osmdesátých a devadesátých letech. Rodiče jsou z pohledu školy vnímáni jako občané, kteří jsou schopni a ochotni podporovat své děti ve vzdělávání. V tomto období se rodiče dostávají do pozice, kdy si začínají uvědomovat, že nejsou jediným socializačním prostředím jejich dětí, ale že je velmi ovlivňují také vrstevníci či média, síla rodiny jako výchovné instituce slábne.

3.1.4 Model sdílené odpovědnosti

Model sdílené odpovědnosti se prosazuje v současnosti. Pohlíží na rodiče jako na ty, kteří mají v rozhodování o vzdělávání svých dětí velkou míru odpovědnosti. Zároveň zdůrazňuje za výsledky rozhodnutí odpovědnost obou stran. Cílem je přivést rodiče do škol, zaujmout a zaktivizovat je tak, aby z toho měly prospěch jejich děti. Přesto je model kritizovaný, a to hlavně z obavy, aby nevedl k rozdělení odpovědnosti

a nekontrolovanému tlaku rodičů na školu. Současně přispívá k vytrácení myšlenky kompenzačního a konsenzuálního modelu, kterou bylo vyrovnávání vzdělávacích příležitostí.

3.2 Doporučení nejen pro začínající učitele

Je důležité si uvědomit, že rodiny se nestanou aktivní ve vztahu ke škole samy od sebe. Pro učitele, ale i ředitele je velmi náročné rodiny do školy nalákat, navázání partnerského vztahu stojí obě strany mnoho úsilí. Existují určité zásady, které navázání a udržení kontaktu s rodiči podpoří. (Krejčová, 2005)

1. Respektujeme úlohu rodičů

Rodiče zastávají ve vývoji dítěte jednu z nejdůležitějších rolí, velmi ho ovlivňují. Mají právo rozhodovat o důležitých tématech, která se týkají vzdělání jejich dítěte, učitel by měl brát tento fakt na zřetel a zasloužit se o pěstování vzájemného respektu mezi oběma stranami.

2. Zachováváme důvěrnost

Učitel má právo požadovat od rodin pouze takové informace, které nezbytně potřebuje k výuce dětí. Zároveň je jeho povinností citlivé údaje rodin ochránit. Pokud potřebuje osobní informace rodin sdělit i jiným osobám, předem rodiče s touto skutečností seznámí a požádá o jejich souhlas.

3. Mluvíme s rodinami o očekáváních, která vůči sobě máme

Rodičům bychom měli otevřeně sdělit představy o naší společné spolupráci, přiblížit jim metodu, kterou budeme jejich děti vyučovat. Důležité je získat také informaci od rodičů, s jakým očekáváním přicházejí. Většinou debatují učitelé s rodiči na toto téma na začátku školního roku, ale je důležité o této problematice komunikovat i během školního roku.

4. Podporujeme spolupráci s rodiči nabídkou vícero strategií k jejich zapojení

Každá rodina je jiná, výchovné strategie jsou v dnešní době v jednotlivých rodinách hodně odlišné. Učitel musí nabídnout velkou časovou flexibilitu a kreativitu,

aby si rodiče mohli vybrat, jak se chtějí do dění školy zapojit nebo jakou formu komunikace si zvolí.

5. Usilujeme o zapojení celé rodiny

Učitelům by nemělo jít jen o spolupráci s rodiči dětí, ale měli by se snažit i o zapojení ostatních členů rodiny: sourozenců, prarodičů, bližších přátel rodiny.

6. Plánujeme rodičovská setkání a konzultace v době, která rodině vyhovuje

Jak již bylo řečeno, dobrý učitel nabízí rodičům svou časovou flexibilitu. Dává jim možnost vybrat si z několika termínů setkání. Do harmonogramu konzultací se zapisují sami. Třídní schůzky by škola měla pořádat v čase, kdy může většina rodičů dorazit.

7. Zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí pozitivní zpětnou vazbu

I rodiče potřebují pro svou práci pozitivní motivaci. Dáváme jim dostatečně najevo, že si jejich spolupráce a zapojení do dění třídy ceníme. Dokážeme je ocenit za silné stránky rodiny a dosažené úspěchy.

8. Spolupracujeme s dalšími partnery školy

V dnešní době už je mnoho organizací a institucí, které nabízejí pomoc v oblasti spolupráce s rodiči. Využíváme jejich nabídek programů, naopak jim můžeme přispět vlastními postřehy a zkušenostmi.

9. Víme, že všechno nejde hned

Navázání dobré spolupráce s rodiči není krátkodobou záležitostí. Vyžaduje velké množství učitelova času a hlavně úsilí. Partnerské vztahy se budují postupně, dlouhodobě. Pomáhají malé nepatrné úspěchy. Přestože je to náročné, musíme vytrvat a předčasně to nevzdávat. (Krejčová, 2005) Je také třeba držet hranice svých možností a bránit svému vyčerpání.

4 Komunikace s rodiči

Komunikace a partnerské vztahy školy s rodiči, které jsou velmi důležité, prošly za posledních 50 let velkým vývojem, který stále není u konce. Znalost této problematiky se vyvíjí zcela postupně, dle toho, jaké téma se objevuje a jak se dá řešit.

„Všeobecně se uznává – ze strany učitelů, školských politiků i teoretiků pedagogiky, že školy nemohou být izolovanými světy samy pro sebe, nýbrž že musí kooperovat s prostředím, v němž působí. Uzavřenost školy vůči obklopující ji komunitě se považuje za negativum. Školy samy v podmínkách současné civilizace vyvíjejí různé aktivity směřující ke kontaktům či kooperacím se svým prostředím, především komunitou rodičů. Rodiče žáků, které škola vzdělává, se považují za hlavního a nejpočetnějšího partnera pro vztahy školy s prostředím.“ (Průcha, 2009, s. 410)

Do 80. let 20. století byly vztahy mezi školou a rodinou tradičně omezeny jen na jednosměrnou komunikaci ze strany učitelů, většinou se týkala poskytování rad rodičům. Rodiče měli pouze malou možnost k tomu, aby ovlivňovali dění ve škole. Změna nastala v 80. – 90. letech, kdy začali být rodiče vyzýváni k tomu, aby do školy docházeli častěji a aby navázali se školou větší kontakt. Payne (1997) in Rabušicová (2004) uvádí, že v devadesátých letech byla v mnoha zemích provedena legislativní změna, která rozšířila rodičovská práva. To způsobilo, že na školu byl vyvíjen mnohem větší tlak ze strany zákonných zástupců, ale i státu, aby se rodičům otevřela. Argumenty pro zapojování rodičů jsou v zásadě tři. První argument poukazuje na to, že rodič má svá práva a že je primárně odpovědný za vzdělání žáků. Rodič má bezesporu právo na informace o dítěti, které se týkají školních výsledků a odchodu ze školy. Škola je povinna rodičům sdělit i zásadní rozhodnutí, které souvisejí s pedagogickým procesem nebo organizačními záležitostmi. Druhý argument se opírá o fakt, že efekt školního působení a vzdělávání může být při dobré vzájemné komunikaci podpořen i v rodině, která má velký vliv na rozvoj dítěte. Poslední argument se zabývá důležitostí občanské participace v komunikačních situacích. (Rabušicová, 2004) Pedagogové si uvědomují, jak je důležité s rodiči komunikovat, přesto se bojí do vztahu s rodiči vstupovat.

Profesionální pozice učitelů se stále více oslabuje, sami pedagogové si to uvědomují. To je jen jedna z možností, ze které může pramenit důvod toho, proč se učitelé v komunikaci s rodiči necítí jistí. Často je ovlivní i dosavadní negativní zkušenosti z kontaktu s rodiči. (Rabušicová, 2004) U začínajících učitelů hraje roli hlavně neznalost, bojí se své vlastní neschopnosti rychle reagovat na dotazy rodičů, vnímají to jako své selhání.

4.1 Formy komunikace

K vzájemné komunikaci mezi školou a rodiči dochází různými formami. Štech, Viktorová (2010) považují za nejpodstatnější vlastnost, která odlišuje různé druhy kontaktu dle jejich míry zprostředkovanosti – bezprostřední a zprostředkovaný kontakt, dle sociálního vymezení – individuální a kolektivní, opomínat by se nemělo ani obsahové zaměření a funkce. (Štech, Viktorová, 2010)

Komunikace a spolupráce školy a rodiny je velice důležitá, protože ovlivňuje úspěšnost žáků, spokojenost rodičů i dětí, zároveň se podílí na efektivitě učebního procesu a celkově klimatu školy. Od začátku školní docházky žáka se formují vztahy mezi školou a rodinou. Rodiče si po nástupu dítěte do 1. třídy nachází postoj, který ke škole zaujmou. Škola je ta, která určuje formy a možnosti komunikace. Ochota vzájemně komunikovat a spolupracovat by měla vycházet ze strany rodičů i ze strany školy.

Komunikace školy s rodiči se odehrává v různých komunikačních platformách. Šed'ová, Čiháček (2004) uvádějí, že komunikační platformy jsou půdorysem pro reálnou komunikaci. V našem prostředí se využívá celá řada komunikačních platform. Šed'ová a Čiháček (2004) provedli šetření mezi řediteli základních škol, ze kterého vyplynulo, že mezi nejčastěji využívané platformy komunikace mezi školou a rodiči patří třídní schůzky, záznamy v žákovských knížkách, připravenost vedení školy poskytnout informace kdykoliv, nástěnky pro rodiče, konzultační hodiny a pracovní sešity dítěte. Na školách stále převládají tradiční platformy komunikace.

Viktorová, Smetáčková (2014) dělí komunikaci na přímou a nepřímou, osobní a neosobní, formální a neformální. Přímá komunikace dle nich probíhá mezi školou a rodiči prostřednictvím osobního setkání, e-mailem, písemným projevem či

telefonickým spojením. Zprostředkovatelem nepřímého kontaktu je většinou dítě, které rodičům předává informace o tom, co ve škole dělo, jak se mu tam líbí, s čím je spokojené, popřípadě co by chtělo změnit a proč. Rodiče především zajímá to, zda se dítě do školy těší, opravdu nechtějí, aby dítě cítilo jakékoliv obavy ze školního neúspěchu. Naopak vyučující očekávají, že se dítě doma připravuje, nosí pomůcky, má podepsané úkoly a žákovskou knížku. Při osobním setkání se setkávají rodiče s pedagogy tváří v tvář. Neosobní komunikace probíhá prostřednictvím žákovských knížek, webových stránek, školní nástěnky. Formální setkání je řízeno pravidly, která jsou zanesená i ve školních dokumentech. Oproti tomu neformální setkání nemá předem vymezený rámec komunikace. Tato setkání dávají možnost vytvořit hlubší vztahy mezi rodinou a školou, zároveň mohou ovlivnit vzájemnou důvěru.

Šťastná (2010) dělí formy komunikace na komunikaci, při které dochází k přímému kontaktu rodičů a školy, a na zprostředkovanou komunikaci. K setkání rodičů s učiteli tváří tvář dochází během třídních schůzek, konzultačních hodin, tripartitních setkáních, besídek, slavností a účasti rodičů ve vyučování. Zprostředkovanou formou komunikace je míněna komunikace prostřednictvím žákovských knížek, notýsků, webových stránek, nástěnky školy, e-mailu. Za nepřímou formu je považována situace, kdy se obě strany dozvídají informace z úst dítěte. Podle sociálního vymezení dělíme komunikaci na individuální a skupinovou. (Štech, Viktorová, 2010)

V dnešní době je mnoho možností, kterými může škola informovat rodiče o prospěchu a chování žáka, o konání různých školních akcí nebo o organizačních změnách.

4.1.1 Přímé kolektivní formy komunikace

Třídní schůzky

Základní formou komunikace mezi školou a rodiči je třídní schůzka, která neoddělitelně patří k životu školy. Jde o tradiční akci, jejíž podoba je na většině škol po mnoho let neměnná. Její časová dotace je poměrně malá, na většině škol se koná třikrát do roka přibližně během jedné či dvou hodin. *„Učitel se musí představit jako učitel a definovat své pojetí učitelské role, ale také požadavky na žáky, jejich rodiče a život ve*

škole.“ (Štech, Viktorová, 2010, s. 80) Celá škola se podílí na organizaci třídních schůzek. Na většině škol je vypsán společný termín pro všechny třídy. Při plánování se berou v potaz časové možnosti třídních učitelů, ale i rodičů žáků. Třídní učitelé mají za povinnost s dostatečným předstihem informovat zákonné zástupce žáků o konání třídní schůzky, většinou využívají formu zápisu do žákovské knížky. Na třídních schůzkách hrají důležitou roli i netřídní pedagogové, kteří vyučují dané žáky a kteří jsou během schůzky ve škole rovněž přítomni, protože se očekává, že rodiče budou chtít s vyučujícími hovořit jednotlivě o prospěchu svých dětí.

Třídní schůzka je jednou z nejdůležitějších interakcí mezi školou a rodiči. Učitel má během ní jedinečnou šanci ukázat a obhájit svou odvedenou práci. Rodiče si během třídní schůzky všimají i prostředí školy a třídy, vybavení pomůckami, čistoty i pořádku. Dle Čapka (2010) je ve třídě možné vystavit výtvarné či jiné práce žáků, fotografie z vyučování nebo školních výletu. Na průběhu třídních schůzek se mohou podílet i žáci, kteří mohou třídu vyzdobit za pomoci třídní učitelky dle svého uvážení, uklidit si své lavice, popřípadě šuplíky. Na rodiče třída působí mnohem útulněji, téměř každého rodiče zajímá, co dítě ve škole prožívá. „*Třídní schůzka není pouhým prostředkem, jak informovat o známkách.*“ (Čapek, 2013, s. 324) Přesto řada škol organizuje schůzky jako informativní, kde je hlavním tématem prospěch, kázeň žáků a organizační informace, které se týkají třídy nebo školy. Učitelé by v žádném případě neměli sdělovat prospěch jednotlivých žáků před všemi rodiči. Pokud se kázeňské problémy týkají více žáků lze je na třídních schůzkách řešit, ale individuální kázeňské prohřešky nikoliv. Učitel může v průběhu třídní schůzky přiblížit rodičům postupy a metody, které ve výuce volí. Rodič má právo vědět, proč vyučující postupuje k dosažení vytyčeného cíle právě tímto způsobem a z jakého důvodu například nevolí postup, kterým byl ve škole vyučován on.

Obecně vnímají rodiče svou účast na třídních schůzkách jako povinnost, proto se jich účastní vysoké procento. Bojí se, aby jejich nepřítomnost nebyla vnímána jako nezájem o vzdělání jejich dětí. „*Někteří rodiče mají tendenci se třídním schůzkám vyhýbat.*“ (Šed'ová, Čiháček, 2004, s. 75) Podle pedagogů jsou to především rodiče problémových žáků.

Účast rodičů ve vyučování

Účast rodičů ve vyučování je velice podstatná, protože mají možnost vidět, jak výuka jejich dítěte probíhá. Nutno podotknout, že pro řadu učitelů to není zrovna příjemná představa, panují u nich velké obavy. V našem kulturním prostředí je účast rodičů ve třídách stále ještě mizivá. Pokud rodiče chtějí pomoci a zapojit se, nejčastěji volí doprovod na exkurze, výlety nebo kulturní akce. (Trnková, 2004) Cílem některých škol během posledních několika let je nalákat rodiče do vyučování a navázat tak lepší partnerské vztahy. Rodiče a učitelé musí změnit postoje, odprostit se od předsudků, aby jim bylo společně ve třídě dobře. Pedagogové jsou těmi, kdo prvotně vytváří pro takové setkání prostor.

Rodiče mohou zasahovat do výuky v několika rolích. Jednou z takových rolí je pozorovatel. Ze zkušenosti škol je patrné, že jsou rodiče zpočátku velice ostýchaví, protože nemají o tom, jak být ve třídě užiteční, žádnou představu, chybí jim zkušenost. Učitel musí brát na tento fakt zřetel a dát jim nejprve prostor k pozorování a až následně je do výuky zapojovat. Rodiče mohou vstupovat do výuky také jako „odborníci“ a podělit se s dětmi o své vlastní záliby a dovednosti, popřípadě představit žákům svou profesi, přiblížit jim, co je náplní jejich práce, což žáky většinou nesmírně zajímá. Na řadě škol, hlavně menších, se můžeme setkávat s tím, že jsou rodiče v roli asistentů. Rodič je tak součástí třídy každý den, spolupracuje s učitelem na přípravě výuky, pomáhá mu s její realizací. Rodič může být také členem Rady školy, takže se s pedagogy pravidelně setkávají a poskytují učitelskému týmu připomínky, náměty k provozu, organizaci a programu školy. (Krejčová, 2005)

Rada školy

„Školská rada je orgán školy umožňující zákonným zástupcům nezletilých žáků, zletilých žáků a studentům pedagogickým pracovníkům školy, zřizovateli a dalším osobám podílet se na správě školy.“ (Zákon č.561/2004 Sb. Paragraf 167 – Školský zákon) Zřizovatel zřizuje školskou radu, stanovuje počet členů a volební řád. Obecně platí, že třetinu členů Rady školy jmenuje zřizovatel, třetinu volí rodiče žáků a třetinu pedagogický sbor školy. Členové rady mají funkční období 3 roky, rada by měla zasedat

nejméně dvakrát do roka. Vyjadřuje se k návrhu školních vzdělávacích programů, schvaluje výroční zprávu, školní řád, pravidla pro výsledky vzdělávání žáků, projednává výsledky zprávy České školní inspekce, popřípadě má možnost přicházet s novými nápady, náměty, které by přispěly ke zlepšení. (Zákon č.561/2004 Sb. Paragraf 167 – Školský zákon)

Formální akce pro rodiče

Den otevřených dveří

Jedno z formálních setkání, které škola ve spolupráci s rodiči využívá, je den otevřených dveří. Často ho využívají rodiče budoucích prvňáčků, aby se seznámili s prostředím školy ještě před tím, než začne jejich dítě školu navštěvovat. Během první návštěvy mohou být rodiče seznámeni s programem školy, metodikou, kterou učitelé na dané školy žáky vyučují. Mnoho rodičů si dokáží během této akce utvořit poměrně reálnou představu o kvalitě dané školy. V den otevřených dveří můžou do školy přijít i prarodiče, sourozenci nebo široká veřejnost. (Krejčová, 2005)

Vzdělávací akce pro rodiče

Další formální akcí, kterou některé školy do svého programu zařazují, jsou vzdělávací akce pro rodiče. Existuje mnoho možností, v nichž se chtějí rodiče žáků vzdělávat. Někteří ředitelé škol nechávají rozhodnutí o tématu na rodičích. Vypíší anketu s tématy seminářů, uskuteční se ten seminář, který má největší počet hlasů. (Krejčová, 2005)

Neformální akce pro rodiče

Besídky a divadelní představení pro rodiče

Školy pořádají různé druhy školních besídek, koncertů nebo divadelních představení. Rodiče mají šanci v těchto okamžicích vidět školu zase trochu jinak. Najednou není místem, kde se řeší jen prospěch nebo kázeň žáků, ale místem, kde se děje něco zajímavého, něco jiného, než na co jsou po celý školní rok zvyklí.

Besídky nebo divadelní představení se konají zpravidla dvakrát do roka, jednou v období Vánoc, podruhé přibližně v květnu, kdy se slaví Den matek. Každá ze škol

přistupuje k programu trochu jinak. Některé školy připravují vystoupení napříč ročníky z řad dobrovolníků, kteří dochází do zájmových kroužků, které jsou pro to určené. Na jiných školách si připravují vystoupení jednotlivé třídy zvlášť, mají na vystoupení určitou časovou dotaci. Ať je to tak či onak, rodiče akce hodnotí vždy pozitivně a rádi se na ně do škol vrací.

Čas příchodu a odchodu ze školy

Je jedním z neformálních setkání mezi školou a rodinou. Rodiče doprovází a vyzvedávají dítě zejména na začátku jeho školní docházky. Toto setkání je velmi cenné z hlediska budování dobré komunikace mezi školou a rodinou. Tématem rozhovoru mohou být třeba denní aktivity, které dítě ve škole prožilo, úspěchy či neúspěchy dítěte. Učitel má v tomto případě možnost řešit dané problémy osobně a okamžitě. (Krejčová, 2005)

Zahradní slavnosti a táborák

Společné odpoledne strávené s rodiči během táboráku nebo zahradních slavností se řadí mezi neformální formy komunikace. Hlavním cílem těchto akcí je prožít společný čas s uvolněnou atmosférou. Na školách probíhají slavnosti či táborák v odpoledních hodinách, je to tedy mimo pracovní čas učitelů i většiny rodičů. Učitelé s přípravou této akce nemají tolik práce, jako třeba s chystáním besídek nebo divadelních představeních. Za velmi přínosné pro vzájemný vztah školy a rodiny se dá považovat to, že rodiče se mohou do samotných příprav zapojit. Tatínkové pomáhají s přípravou místa konání akce, maminky zase připravují něco k snědku. Při táboráku se i někteří z řad rodičů zapojují do hraní na kytaru nebo jiný hudební nástroj či zpěvu.

Kurikulární odpoledne

Kurikulární odpoledne je setkání učitele s rodiči žáků, popřípadě i samotnými žáky. Setkání se uskutečňuje proto, aby jednotliví učitelé vysvětlili a objasnili rodičům, z jakého důvodu zvolili metody a prostředky práce, se kterými chtějí dojít ke vzdělávacímu cíli, který si zvolili. Náplní takové odpoledne může být třeba přiblížení toho, jak se dnes učí děti číst nebo psát nebo jak se vyučuje matematika. Častým tématem jsou i čtenářské dílny. Je důležité, aby si rodič vše vyzkoušel na vlastní kůži, setkání by nemělo být vedeno frontálně, přesto převládá forma přednášky s dotazy, jen odvážnější

školy zařazují dílny pro rodiče. Pokud chce škola takovou akci organizovat, musí vědět, že jsou rodiče nakloněni ke spolupráci, že se nevydělají, ale naopak si přijdou do školy užít společně strávené odpoledne. Informace, které se týkají vzdělávání jejich dětí, jsou pro rodiče velmi potřebné, protože předchází nedorozuměním a konfliktům mezi pedagogy a rodiči. (Rodiče vítáni, 2012)

4.1.2 Přímé individuální formy komunikace

Konzultace učitel – žák – rodič

Jedná se o jiný typ třídních schůzek, který se odehrává v přítomnosti tří stran – žáka, rodiče a učitele. Cílem těchto konzultací je seznámit rodiče s pokroky, kterých jejich dítě dosáhlo, a zároveň se domluvit na novém cíli, na němž budou všichni společně pracovat. Aby to mělo smysl, měly by se osobní konzultace konat minimálně 2 – 3x za školní rok s každým z rodičů žáků v časové dotaci cca 20 minut. Z toho vyplývá, že pro učitele jsou tripartity náročné a že mu nestačí jedno odpoledne strávené s rodiči, jako je tomu během třídních schůzek. Rodiče si mohou sami vybrat den i čas, kterým jim a jejich dítěti nejvíce vyhovuje. Učitel se může na schůzku lépe připravit. (Krejčová, 2005) Je důležité, aby učitel zajistil příjemné prostředí, pokud je to možné připraví i občerstvení, s jehož přípravou mohou pomoci i žáci, kteří se mají schůzky zúčastnit. (Košťálová, Miková, Stang, 2008)

Během konzultace se učitel, žák a rodič setkávají nad dokumentačním portfoliem, které by mělo žákovy pokroky zaznamenávat. Dokumentačním portfoliem se rozumí desky, kam si děti od začátku školního roku shromažďují své práce: pracovní listy, výtvarné práce, skupinové práce, testy. Konzultaci je dobré začít nějakou neformální otázkou, aby se uvolnila napjatá atmosféra. Jako první by mělo dostat prostor dítě, které listuje svým portfoliem a ukazuje, na co je hrdé, co se mu opravdu daří. Následně pokračuje tím, v čem by se chtělo zlepšit, na čem musí ještě zapracovat. I učitel by měl žáka pochválit, říci konkrétní pokroky, za které může dítě ocenit. Následuje diskuze všech zúčastněných stran, během které si vytyčí konkrétní kroky v postupu učení dítěte, které by vedly ke zlepšení, k dosažení zvolených cílů. Učitel si zapisuje vše, na čem se s žáky a rodiči domluvil. (Košťálová, Miková, Stang, 2008)

Individuální schůzka s rodiči

Na některých základní školách mají vypsané, pro potřebu rodičů se sejít s učitelem mimo třídní schůzky nebo tripartitní setkání, konzultační hodiny. Četnost konzultačních hodin se liší, některé školy je pořádají každý týden, někdo má vypsané termíny např. první pondělí v měsíci. Pokud má škola konzultační hodiny vypsané, je to pro rodiče mnohem přehlednější, vědí, kdy a kde mohou učitele zastihnout. Jsou ale i školy, které žádné pravidelné termíny pro setkávání s rodiči nemají určené, schůzky se pak vyjednávají na základě potřeby jak ze strany rodičů, tak ze strany učitelů. Schůzka by měla probíhat v čase, který vyhovuje rodičům, ne který vyhovuje učiteli. Zároveň si má pedagog vyčlenit dostatek času i na samotnou schůzku. Důležité je i místo setkání. Schůzka by se měla uskutečnit na takovém místě, aby její účastníci nebyli rušeni. (Čapek, 2013)

Při individuální komunikaci s rodiči by měl učitel dbát na to, aby mluvil konkrétně a jednoznačně, aby mu rodiče měli možnost porozumět, vyhýbá se cizím slovům a odborným výrazům, nemlží, nelže. Dobrý pedagog přistupuje k tématu objektivně, bez viditelných emocí, volí spíše popisný jazyk, danou problematiku nehodnotí, děti neškatulkuje. Učitel si musí uvědomit, že rodič není náš žák, podřízený ani posluchač. Rodiče často uvádějí, že po nich školy požadují podporu a pomoc, ale na druhou stranu nerespektují autoritu jejich rodiny, což se projevuje právě během individuálních rozhovorů. (Čapek, 2013)

Návštěva pedagoga v rodině

Tato forma komunikace je jedním z nejefektivnějších způsobů posílení komunikace mezi školou a rodinou, přesto se u nás téměř nevyskytuje a nepředpokládá se, že by se to v dohledné době nějak rapidně změnilo. Přesto má pro učitele návštěva v rodině žáka velkou cenu, vidí ho v přirozeném prostředí, což mu napomáhá lépe pochopit jeho chování ve škole. Hlavním účelem je tedy seznámení se s rodinou, navázání bližšího kontaktu. (Krejčová, 2005)

4.1.3 Zprostředkované kolektivní formy komunikace

Webové stránky školy

V dnešní době patří on-line forma komunikace k jedné ze základních forem komunikace mezi školou a rodiči. Školy už přišly na výhody, které pramení z on-line spojení s rodiči, především rychlost komunikace a předání jedné informace mnoha lidem zároveň. Téměř většina škol využívá školní web, který je důležitou součástí prezentace školy. Dá se říct, že webové stránky jsou pro každou školu nezbytné, ale nejsou zrovna levnou záležitostí.

Samotní ředitelé si tento fakt uvědomují, ale vědí, že na jejich přípravě by se nemělo šetřit, zvláště pokud mají být přes portál informování rodiče. Jednou z možností, kterou ředitelé mají, je pozeptat se rodičů, zda někdo nepracuje v IT a neměl by chuť se zapojit. Ve většině případech jsou rodiče ochotni a s přípravou webových stránek rádi pomohou. (Skálová, 2010)

Jednou z prvních věcí, kterou je potřeba při přípravě webu zvolit, je školní doména. Neměla by být dlouhá, měla by být intuitivně vybavitelná, je potřeba, aby si ji rodiče dobře zapamatovali. (Hřebecký, 2015) Webové stránky by měly být přehledné. *„První strana webu (domovská – home page) je jakýmsi rozcestníkem, portálem, odkud se návštěvník kliknutím dostává na podstatnější informace. Proto je nutno, aby členění textů na této straně bylo co nejjednodušší a co nejpřehlednější. Grafika musí doplňovat, ne oslňovat.“* (Hausner, 2001, s. 16)

Webové stránky by tedy měly přehlednou formou nabízet všechno, co potřebují rodiče vědět. Jako vhodné se obecně jeví zveřejnění rozvrhů jednotlivých tříd, jména a e - mailové adresy všech učitelů, data plánovaných školních akcí, konzultací s rodiči i žáky, třídních schůzek a v neposlední řadě školní jídelníček.

Nástěnka školy

Nástěnka školy by měla být strategicky dobře umístěna, většina škol ji má u vstupu do hlavní budovy. Slouží jako zdroj nejdůležitějších organizačních informací

o chodu školy, ale může prezentovat i práce žáků, ocenění, kterých žáci školy dosáhly nebo například fotografie ze školních akcí. (Krejčová, 2005)

Školní časopis

Do školních časopisů jsou zařazovány texty, které rodičům poskytují dostatek informací o aktuálním dění ve škole, konkrétních událostech a akcích, které už ve škole proběhly nebo se nachází ve fázi příprav. Některé školy zařazují do svých čísel i texty žáků – povedené slohové práce, básně, texty písní nebo třeba rozhovory, které byly dětmi vedeny. (Krejčová, 2005) V posledních letech se ve školách rozšiřují i kroužky, jejichž náplní je právě psaní školních časopisů.

Školní informační systém edookit

Univerzální internetový server edookit umožňuje každé škole vést elektronickou komunikaci s rodiči, žáky a navzájem mezi pedagogy. Internetový systém byl vytvořen ve spolupráci se školami. Je založený na využití internetu, přístup k jakékoliv škole je proto možný z každého počítače nebo mobilního telefonu připojeného k internetu. Rodiče mohou využívat i progresivní mobilní aplikaci. Edookit rozlišuje čtyři typy uživatelů: admin, učitel, rodič, žák.

Systém disponuje elektronickou třídní knihou, kam lze snadno a přehledně vložit docházku. Omluvenka rodičů je v systému vidět okamžitě. Do třídní knihy se zapisuje i probrané učivo, rodiče mají přehled o tom, co děti ve škole probírají. Na stejném principu funguje i zadávání domácích úkolů, které se mohou zveřejnit okamžitě nebo s odloženým termínem, a plánovaných písemných prací. V těchto funkcích můžete využít možnosti vložit přílohu nebo jiný výukový materiál.

Učitel může s rodiči sdílet a komunikovat neomezeně. Skrz edookit se dají zasílat hromadné zprávy pro vybrané skupiny rodičů, vytvářet události školních akcí nebo ankety. Samozřejmě rodiče mají i přístup k rozvrhu, případné změny se mu okamžitě v systému objeví. (edookit, 2020)

4.1.4 Zprostředkované individuální formy komunikace

Elektronická komunikace

Elektronická pošta je obecně známým pojmem, se kterým se většina z nás každodenně setkává. E-mailové zprávy jsou zasílány prostřednictvím internetu. Hlavní výhodou je jejich rychlost a cena. Téměř všechny školy už mají dnes přístup k internetu, z toho důvodu je tato platforma komunikace využívána mnohem více, než tomu bylo v minulých letech. Za příjemnou se dá považovat skutečnost, že lze psát zprávy v okamžik, kdy na to máme čas, a naopak příjemce na ně může odpovídat s delší časovou prodlevou, nikdo neočekává odpověď ihned. (Drahovzalová, 2001)

Jedním z velkých rizik elektronické komunikace je bezpečnost. Všichni, kdo používají e-mail, by měli dbát na bezpečnost – neměli by zasílat zprávy se zneužitelným obsahem. Ve škole to mohou být například citlivé údaje žáků, přístupové údaje, hesla. Při odeslání e-mailu je zpráva okamžitě součástí internetové sítě, z toho důvodu hrozí její zneužití. Proto je důležité přemýšlet nad tím, co do e-mailu napíšeme, protože je to nevratné. (Drahovzalová, 2001)

Mnohé školy využívají místo e-mailu interní komunikační systémy, příkladem nám může být edookit, který je komunikačním modulem nahrazující e-mail. Učitelé nebo vedení školy mají oprávnění skrz tento systém komunikovat s rodiči žáků. Mohou do systému přikládat nová sdělení, zároveň mohou zvolit, komu a jakým způsobem se sdělení zobrazí. Zprávy lze zasílat bez jakéhokoliv omezení, mohou se k nim přikládat přílohy. Přes tento komunikační kanál lze zasílat i videa, fotografie. (edookit, 2020)

Žákovská knížka

Žákovská knížka je neoddělitelnou součástí českých základních škol po několik desetiletí. Dá se říct, že všichni s ní mají nějakou zkušenost, je samozřejmá, proto o ní nijak zvlášť nepřemýšlíme. (Viktorová, Smetáčková, 2014)

„Hlavní funkcí ŽK je informovat rodiče o široké skupině údajů týkajících se školních výsledků jejich dětí, zatímco role samotných žáků/yn stojí v pozadí. V pomyslném

trojúhelníku, který tvoří vyučující, rodiče a děti, je tedy zesílena spojnice mezi školou a rodinou.“ (Viktorová, Smetáčková, 2014, s. 10)

Žakovské knížky se v jednotlivých školách liší, o jejich výběru rozhodují učitelé a ředitelé škol. V praxi dochází i k tomu, že se školou vybraný dokument ani nejmenuje Žakovská knížka, ale například Záznamník nebo Notýsek. Tyto dokumenty jsou obohaceny o další písemnosti, které si zvolí sám vyučující. Často jsou voleny stránky s motivační tematikou. Například dítě, které splní úkol zadaný vyučujícím, může dostat do notýsku razítko, které je tak na zároveň na obdiv rodičům. Zároveň učitel využívá žakovskou knížku i v případě neúspěchu žáků, zapominání pomůcek, domácích úkolů nebo kázeňských přestupků. (Viktorová, Smetáčková, 2014) Celkově vyučující využívá žakovskou knížku k ohlášení akcí pro děti i rodiče, přípravě speciálních pomůcek na vyučování. Také se do ní zapisují studijní výsledky, omlouvá se zde docházka žáků.

I rodiče mají svůj prostor v žakovské knížce. Obecně jejich nejznámější „povinností“ je podepisování známek. Přímo pro komunikaci z jejich strany slouží rubrika „sdělení rodičů“.

V dnešní době školy čím dál více přechází na elektronické žakovské knížky, které rodičům umožňují sledovat výsledky studia, školní aktivitu či absenci svých dětí online. Edookit je internetový server, který umožňuje vést i elektronickou žakovskou knížku. V systému mají rodiče přehled o všech absencích a pozdních příchodech dítěte, jež mohou snadno omluvit. Zároveň mohou dát vyučujícímu rodiče vědět i avízem o absenci, že jejich dítě některý den nedorazí. Po zveřejnění hodnocení v systému vidí rodiče okamžitě samotné známky, za co byly uděleny, popřípadě slovní hodnocení. (edookit, 2020)

Slovní hodnocení

Slovní hodnocení je sem zařazeno jako zprostředkovaná individuální forma komunikace proto, že o něm mají přehled i rodiče žáků. I oni dostávají informaci o tom, jak si jejich dítě v jednotlivých předmětech vede, jakého největšího pokroku dosáhlo, na čem konkrétně musí ještě zapracovat nebo jak se jeví v třídním kolektivu.

Slovní hodnocení je adresováno přímo žákovi, kterého se týká, protože tím mu učitel dává najevo, že učení je jeho záležitost, jeho zodpovědnost. Kvalitní hodnocení se píše popisným jazykem, který má být srozumitelný pro žáka prvního stupně, popřípadě rodiče. Nemělo by se zaměřovat pouze na kognitivní procesy, ale i na sociální vztahy ve třídě či úroveň spolupráce. Učitel ke každému žákovi přistupuje v hodnocení jako k individualitě, neporovnává jeho výkony s ostatními dětmi ve třídě. Snahou pedagoga je zhodnotit uplynulé období a motivovat žáka k další práci. (Starý, Laufková et al., 2016)

Slovní hodnocení patří mezi formativní hodnocení. „*Za formativní lze ve zkratce označit každé hodnocení, které přináší užitečnou informaci o aktuálním stavu vědomostí a dovedností žáka. Užitečnou především v tom smyslu, že bude vědět, kde se nachází a také co má dělat, aby se něčemu lepšímu naučil.*“ (Starý, Laufková et al., 2016, s. 12)

Vysvědčení

Vysvědčení je oficiální úřední listina, která potvrzuje, že žák navštěvoval v určitém čase určitou školu. Může mít buď kvalitativní, nebo kvantitativní podobu, hodnotí celkově nebo v jednotlivých předmětech. (Průcha, Mareš, Walterová, 2003)

Telefonická komunikace

Telefonické rozhovory s rodiči škola využívá často v situacích, které potřebují rychlé řešení. Některé školy tohoto spojení volí v případech, kdy jsou rodiče zaneprázdnění a potřebují udržet kontakt mezi rodinou dítěte a školou. (Krejčová, 2005)

Je dobré, aby na sebe měly obě strany telefonní kontakt. Na druhou stranu je velmi důležité se domluvit na čase, kdy se mohou rodiče s učiteli vzájemně kontaktovat.

Shrnutí teoretické části

Práce se zaměřuje na to, jakým způsobem vnímá začínající učitel komunikaci s rodiči, snaží se o komplexní zmapování této problematiky. Zároveň nalézá východiska pro empirickou část.

V první kapitole jsme se mohli seznámit se základními pojmy jako učitel, začínající učitel či uvádějící učitel, čímž jsme dokázali, že tyto pedagogické role spolu úzce souvisí. Důležité je i zaměření na přípravu budoucích učitelů, pocíťovaných problému nebo emocí, které jsou spojené s začátkem učitelské kariéry. Přiblížili jsme si i jak velkou oporou může být pro začínajícího učitele uvádějící učitel, který „nováčkovi“ předává základní informace o provozu školy, pomáhá mu s organizací prvního výletu, orientovat se v administrativně, zodpovídá mu dotazy ohledně organizace a metodice výuky, seznamuje ho s formami komunikace mezi školou a rodinou, je to výčet jen pár věcí, ve kterých je nápomocný. Už z toho musí být patrné, že pro učitele na začátku profesní dráhy je nesmírně důležitý, přesto u nás ještě neexistuje zákon, který by stanovil, co konkrétně je náplní jeho práce a jakým způsobem má uvádění do praxe probíhat.

Tématem druhé kapitoly je rodina, především pak, jaké role mohou rodiče ve vztahu ke škole mít. Ať chceme či nikoliv, každý rodič nějakou roli ke škole zaujímá, blíže jsou popsány tři: klientská, partnerská a občanská. Závěrem je zmíněno, že občas nastane situace, kdy jsou rodiče vnímáni jako „problém“. Pro každého učitele je navazování vztahů a komunikace s „problémovými“ rodiči náročná, u těch začínajících to platí dvojnásobně.

Třetí kapitola se zabývá vztahy mezi rodinou a školou, seznamuje nás se čtyřmi modely. Jak se ukázalo, není to zrovna jednoduchá problematika. Obzvláště obtížné je to pro začínajícího učitele, který nemá žádné předchozí zkušenosti se vztahy s rodiči. Tuto část uzavírá doporučení, která mohou v navazování vztahů s rodiči využít nejen začínající učitelé. Došli jsme k poznatku, že rodiny se nestanou aktivními ve vztahu ke škole samy od sebe a že navázání partnerského vztahu stojí úsilí obě strany. Škola musí být rodičům otevřená, zároveň je pro ni velmi náročné rodiče do školy nalákat.

Poslední a zároveň nejobsáhlejší kapitolou je komunikace s rodiči, která se dále dělí dle míry kontaktu a sociálního vymezení na přímé kolektivní formy komunikace, přímé individuální formy komunikace, zprostředkované kolektivní formy komunikace a zprostředkované individuální formy komunikace. Komunikace mezi školou a rodinou se neustále vyvíjí. Jak již bylo řečeno škola by měla být otevřena komunikaci s rodiči. V dnešní době má mnoho možností, jak kontakt s rodiči navázat. Ve škole už neprobíhají jen obyčejné třídní schůzky, ale rodiče se mohou dostavit třeba na kurikulární odpoledne, tripartitní setkání, besídku či divadelní představení, táborák, zahradní slavnost, zajímavá je pro ně určitě možnost navštívit vyučování nebo si přečíst školní časopis, který jejich děti vydávají. Z čehož plyne, že začínající učitel před sebou nemá zrovna lehký úkol. Uvědomuje si, že komunikace s rodiči je důležitá, přesto se bojí do kontaktu vstupovat, protože nemá ujasněnou svou pozici, v níž by měli vůči rodičům vystupovat.

Empirická část se bude věnovat tomu, jaké zkušenosti jsem během prvního roku v praxi získala a jaké zkušenosti mají tři jiní začínající učitelé, získaná data porovnáám, vyhodnotím. Na základě vyhodnocení sepsí doporučení, které by mělo pomoci učitelům, kteří v budoucnu vstoupí do praxe.

EMPIRICKÁ ČÁST

Úvodem mé praktické části bych ráda podotkla, že komunikace s rodiči není vždy jednoduchá, přesto se vyplatí, aby do této oblasti učitel svůj čas investoval. Důkladné zapisování a reflektování všeho, co jsem s rodiči během prvního roku prožila, mi dalo mnoho zkušeností, které určitě v následujících letech využiji.

5 Cíle, metody a organizace výzkumu

Jak již bylo přiblíženo v úvodu, cílem praktické části tohoto výzkumu je prozkoumat, jakým způsobem vnímají začínající učitelé komunikaci s rodiči, kde vidí v této oblasti své největší slabiny a kde se naopak cítí jistí. Zda mají možnost využít uvádějíciho učitele nebo je jim alespoň nápomocný zkušenější kolega.

Důležité je také popsat a vyhodnotit, jak začínající učitel reflektuje své první třídní schůzky, tripartitní setkání a jak se učí reagovat na každodenní komunikaci s rodiči. Zároveň bych ráda došla k tomu, které cenné rady by začínající učitelé uvítali úplně na začátku své profesní dráhy a jaká doporučení by dali budoucím učitelům, které první rok v praxi teprve čeká.

S ohledem na tyto cíle formuluji výzkumné otázky následovně:

1. Jak vnímá začínající učitel svou připravenost z vysoké školy v oblasti komunikace?
2. Mají začínající učitelé po vstupu do praxe uvádějíciho učitele, který je jim oporou?
3. V jaké oblasti komunikace s rodiči prožívá začínající učitel největší obavy a v které oblasti si je nejvíce jistý?
4. Jak často s rodiči komunikuje a která forma komunikace je mu nejpříjemnější?
5. Jaké doporučení byste v oblasti komunikace s rodiči dali učiteli, který se chystá vstoupit do praxe? Co by mu mohlo pomoci, aby necítil takové obavy?

5.1 Metodologie výzkumu

Vzhledem k cílům, které jsem si stanovila, jsem se rozhodla pro kvalitativní výzkum. Při kvalitativním výzkumu výzkumník vybírá na začátku výzkumu téma a určí si výzkumné otázky, které může během průběhu výzkumu a sběru dat doplňovat nebo modifikovat. Výzkumník se snaží získat ucelený obraz zkoumaného problému.

V první polovině empirické části jsem využila vlastní případovou studii, jejíž hlavním znakem je zabývání se jedním nebo několika málo případy, sbírání velkého množství dat, které se týkají jednoho nebo několika málo jedinců. Prvotním cílem je poukázat na složitost případu a popsat ho jako celek. Od září 2018 do listopadu 2019 jsem si vedla deník a záznamy o všech kontaktech s rodiči, které jsem měla, včetně reflexe. Tento materiál je potom prezentován, analyzován. Zpracovaná data představují jeden z typů výsledků mé práce. Současně byly zkušenosti použity ke druhé části výzkumu, tedy zjištění, jak vnímají komunikaci s rodiči další začínající učitelé.

Dále jsem pak s ohledem na kvalitativní výzkum pro získání dalších potřebných dat od jiných začínajících učitelů zvolila rozhovor pomocí návodu. Myslím si, že tato forma rozhovoru představuje objektivní nástroj pohledu začínajících učitelů na komunikaci s rodiči. Návod, který během rozhovoru využiji, představuje seznam otázek nebo témat, na která se chci dotazovaného zeptat. Zároveň si jako tazatel sama určuji, v jakém pořadí otázky dotazovanému položím. Struktura rozhovoru mi pomůže udržet jeho zaměření, zároveň v něm mohu uplatnit vlastní zkušenosti. (Hendl, 2016)

5.1.1 Struktura rozhovoru pomocí návodu

Příprava v oblasti komunikace na vysoké škole

- 1) Jak Vás připravila vysoká škola v oblasti komunikace?
- 2) Měli jste na vysoké škole nějaké předměty, které zajišťovaly přípravu v této oblasti?
- 3) Jaké největší obavy z komunikace s rodiči u Vás panovaly před vstupem do praxe?

První zážitky v komunikaci s rodiči

- 4) Jaký byl první kontakt s rodiči, co jste očekávali a jak to vypadalo?
- 5) Jak jste prožívali své první třídní schůzky, popřípadě tripartitní setkání?
- 6) Zažili jste s rodiči nějaký nepříjemný rozhovor?
- 7) Máte uvádějícího učitele, který Vám je v této oblasti nápomocný?

Formy komunikace

- 8) Jaké formy komunikace s rodiči používáte nejčastěji?
- 9) Které formy komunikace Vám nejvíce vyhovují?
- 10) Za jakým účelem s rodiči nejčastěji komunikujete?
- 11) Jak často s rodiči komunikujete? Která forma Vám přijde časově nejnáročnější?
- 12) Co by se ve škole mělo změnit, aby byl kontakt hladký a produktivní?

Společné akce s rodiči

- 13) Jaké akce pro rodiče pořádá škola, ve které působíte?
- 14) Vyzkoušeli jste si zorganizovat pro rodiče samostatně nějakou akci? Co bylo jejím tématem?
- 15) Přípravujete pro rodiče nějaké materiály? Které? Kolik jejich přípravě věnujete práce? Má to pro Vás efekt?

Doporučení pro učitele, kteří se chystají vstoupit do praxe

- 16) Co byste doporučili učiteli, který má před sebou první rok učitelské praxe?
- 17) Co by pro něj mohlo být cennou radou? Kterou radu byste Vy na začátku své profesní dráhy uvítali?
- 18) Co by se mělo učit na vysoké škole a jaké vzdělávání by začínající učitelé v této oblasti uvítali v počátcích praxe ve škole?

5.2 Organizace a okolnosti výzkumu

Pro téma diplomové práce jsem se nerozhodovala příliš dlouho. Komunikace s rodiči pro mě představovala před vstupem do praxe velkou neznámou. Neuvěřitelně jsem se jí obávala. Z toho důvodu pro mě bylo velkou výzvou ponořit se do této problematiky.

První vlastní zkušenosti v komunikaci s rodiči jsem získávala na Základní škole Hrádek. Sběr dat potřebných pro první část mé diplomové práce probíhal od září 2018 do listopadu 2019. Během tohoto období jsem zažila své první třídní schůzky, tripartitní setkání, řešení “konfliktů” s rodiči a mnoho běžné každodenní elektronické komunikace, jako je omlouvání docházky žáků, žádost o uvolnění z vyučování, zprávy týkající se učiva či vztahů ve třídě. Všechno bylo poctivě zaznamenáno, abych mohla dobře popsat, co začínající učitel po nástupu do praxe prožívá. Rodiče byli s tématem mé diplomové práce seznámeni, od všech mám podepsaný informovaný souhlas účastníka výzkumu.

Má prvotní zkušenost mi byla nápomocná při sestavování rozhovoru pomocí návodu, který byl proveden se třemi začínajícími učiteli. Rozhovory probíhaly až poté, co jsem měla vyhodnocené své vlastní zkušenosti v komunikaci s rodiči.

5.3 Výzkumný vzorek

5.3.1 Školy

Celkem byly do výzkumu zapojeny tři základní školy. Pro zachování anonymity škol neuvádím jejich skutečná jména, ale symbolický název. Zároveň jsem z důvodu ochrany informací pozměnila jména informátorek. První z nich je škola, ve které působím. Ta ponese v další části diplomové práce název Základní škola Hrádek. Data z této školy byla sbírána jiným způsobem než data z dalších dvou škol, protože zde hrála roli má vlastní zkušenost, která mi byla nápomocna v druhé části výzkumu. Jako druhá se do výzkumu zapojila Základní škola Radost, třetí školou je Základní škola Svoboda.

Na základní škole Radost působily dvě učitelky, se kterými jsem dělala rozhovor, na základní škole Svoboda jedna.

Škola Hrádek

Škola Hrádek se nachází ve vesnici jižně od Prahy. Za posledních pár let se mnohonásobně rozrostla. Učitelé, žáci, ale i rodiče si na tuto skutečnost stále zvykají. Škola se snaží o to, aby děti byly šťastné a měly radost z vlastního učení a dílčích pokroků.

Spolupráce s rodiči probíhá formou třídních schůzek, tripartitních setkání. Další důležité informace jsou dětem předávány skrz systém edookit, elektronickou poštu či prostřednictvím webových stránek. Škola pořádá rozmanité akce pro rodiče. Na správě školy se podílí i školská rada.

Škola Radost

Škola Radost se nachází v Praze v blízkosti historického centra města. Je to fakultní škola Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy. Škola se věnuje výuce nadaných žáků na prvním stupni. Nadaní žáci jsou integrováni do kmenových tříd, na některé z předmětů jsou segregováni napříč ročníkem. Škola směřuje k tomu, aby děti chodily do školy rády.

Spolupráce s rodiči probíhá formou třídních schůzek, tripartitních setkání. Další důležité informace jsou jim předávány skrz notýsky samotných žáků, elektronickou poštou nebo prostřednictvím webových stránek školy. Rodiče se mohou účastnit vyučování svých dětí. Na správě školy se podílí i školská rada.

Škola Svoboda

Škola Svoboda se nachází v Praze v blízkosti stanice metra. Řadí se mezi fakultní školy. Je nově vybavena. Žáci školy dlouhodobě dosahují dobrých výsledků ve velkém množství sportovních aktivit. Cílem školy je rovnoměrně rozvíjet všechny předměty. Snaží se hlavně o to, aby děti výuka bavila.

Formy komunikace jsou podobné jako u školy Radost. Spolupráce s rodiči probíhá formou třídních schůzek, možnost uskutečnit tripartitní setkání rozhodně nevyužívají všichni učitelé, možnost je zcela dobrovolná. Další důležité informace jsou

rodičům předávány skrz notýsky samotných žáků, elektronickou poštou či prostřednictvím třídních stránek. Na správě školy se podílí i školská rada.

5.3.2 Učitelé

Mou hlavní podmínkou pro výběr učitelů bylo, abych je mohla označit jako začínající učitele. V rámci výzkumu jsem hovořila se třemi začínajícími učiteli. Mnou vybraní kantoři působí na 1. stupni základní školy a jejich praxe není delší než dva roky.

Učitelka Jana působí na Základní škole Svoboda. Učitelky Karolína a Tereza na Základní škole Radost. Je zřejmé, že každá škola má nastavenou komunikaci s rodiči trochu jinak. Bylo třeba na to brát během rozhovorů pomocí návodu zřetel.

Učitelka Jana

Paní učitelka Jana vystudovala obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V praxi působí druhým rokem. V tomto školním roce působí na základní škole v Praze, v letošním školním roce vyučuje 2. třídu.

Učitelka Karolína

Paní učitelka Karolína vystudovala obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V praxi působí prvním rokem. V tomto školním roce působí na základní škole v Praze, v letošním školním roce vyučuje 4. třídu.

Učitelka Tereza

Paní učitelka Tereza vystudovala obor Učitelství pro 1. stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V praxi působí prvním rokem. V tomto školním roce působí na základní škole v Praze, v letošním roce vyučuje 1. třídu.

6 Vlastní případová studie v komunikaci s rodiči

Od září 2018 do listopadu 2019 jsem sbírala data a dělila je dle následujícího klíče: přímé kolektivní formy komunikace (třídní schůzky, formální a neformální akce), přímé

individuální formy komunikace (tripartitní setkání, schůzka s rodiči na vyžádání rodiče nebo učitele), zprostředkované kolektivní formy komunikace (webové stránky školy, elektronická třídní kniha), zprostředkované individuální formy komunikace (e-maily, zprávy edookit). Důležité pro mě bylo i zaznamenávání myšlenek, postřehů, pocitů, obav, které jsem jako začínající učitel prožívala. Zapisovala jsem si i přesné výroky rodičů, které mě zasáhly, ať už pozitivně nebo negativně. Na závěr jsem k vybraným formám komunikace připsala i drobné doporučení, které by mi bývalo před nástupem do praxe pomohlo a které by mohlo pomoci učitelům, kteří se do praxe teprve chystají vstoupit.

6.1 Charakteristika školy

Škola Hrádek leží nedaleko Prahy. Za několik posledních let stoupl počet místních obyvatel o několik desítek, s tím souvisí i vyšší počet narozených dětí (budoucích žáků).

Vznik základní školy sahá už do roku 1875, ve školním roce 2015/2016 škola oslavila úctyhodných 140 let. Do roku 2012 měla škola pouze první stupeň a fungovala jako malotřídní, od 1. 9. 2014 navštěvují školu i žáci druhého stupně. Od té doby se základní škola rozrůstá, kapacita školy se neustále navyšuje.

Dnes má k dispozici 13 kmenových učeben a školní jídelnu, do které se dětem dováží obědy z místní mateřské školky. Největší výhodou vidím v zahradě, kde děti tráví velkou přestávku, pokud není špatné počasí, hojně ji využívá ke svým aktivitám družina nebo učitelé během hodin tělesné výchovy. Naopak nevýhodou spatřuji v tom, že škola nemá vlastní tělocvičnu. Na hodiny tělesné výchovy učitelé s žáky dochází do tělocvičny, kterou spravuje tělovýchovná jednota.

Ještě před deseti lety se škola řadila mezi malé vesnické školy s počtem okolo 60 žáků. S tím úzce souvisí i rodinný přístup, který byl k dětem, ale i k rodičům před několika lety zaveden. I když si všichni uvědomují, že zachování tohoto "modelu" komunikace je při dnešním počtu žáků téměř neudržitelný. Rodiče mají možnost s učiteli a vedením školy komunikovat pomocí elektronické komunikace (e-mail, webové stránky školy, edookit), individuálně sjednaných konzultací, třídních schůzek nebo tripartitních setkání. Třídní schůzky zařazují vyučují během školního roku zpravidla v září, listopadu a dubnu. Třídní učitelé mají povinnost od třetí třídy zařadit alespoň jednou během školního roku tripartity. Škola dává rodičům možnost zúčastnit se i několika společenských akcí, jako

jsou různé besídky, divadelní a taneční představení, táboráky, vánoční jarmark. Mezi zdařilé akce školy se dlouhodobě řadí “Dýňobraní”, při kterém rodiče s dětmi soutěží ve vyřezávání dýní, opékají se buřty a připravuje dýňové zelí. Rodiče mohou do školy dorazit na vánoční a velikonoční tvoření, které se taktéž těší oblibě. Škola vzdělává své žáky dle výukového programu “Škola pro radost”. Během školního roku pořádá vždy několik projektů, které jsou zaměřené na různé téma. Snaží se vést své žáky k tomu, aby tolerovali sebe, ale i druhé, aby přistupovali ke své práci zodpovědně.

6.1.1 Charakteristika rodičů třídy

Ve 3. třídě mám 24 žáků, s jejichž rodiči pravidelně komunikuji. Musím podotknout, že převážně se mnou udržují kontakt matky. Ony jsou ty, které děti omlouvají, uvolňují ze školy nebo se shánějí po tom, co mají děti ve škole dodělat. Na druhou stranu musím přiznat, že mám i dva otce, kteří ve vztahu ke škole figurují více než matky dětí.

Obecně jsou rodiče mé třídy velmi pozitivně naladěni. Většina z nich je otevřena všemu novému, s čím přijdu. Zajímají se o dění v naší třídě i ve škole. Účastní se akcí, které škola pořádá. Pokud se jim něco nelíbí, neváhají se ozvat, ale vždy se vše vyřešilo v klidu. S nikým rodičů jsem prozatím neměla žádný větší konflikt.

6.1.2 Přímé kolektivní formy komunikace

Třídní schůzky – první

Mé pocity z prvních třídních schůzek se dají shrnout do dvou slov – strach a panika. Vedení školy po mě chtělo, abych se třídní schůzky konaly hned v prvním školním týdnu. Mým hlavním úkolem bylo představit se rodičům, zároveň objasnit, jak se chystám výuku vést, předat informace ohledně organizačních záležitostí k začátku školního roku. Má největší obava panovala z toho, jak mě rodiče přijmou, protože jim muselo být jasné, že nemám vůbec žádné zkušenosti. Přesto jsem před rodiči chtěla vystupovat jako profesionál, hovořit s rodiči jako s rovnocennými partnery.

Bála jsem se, že mi rodiče na třídních schůzkách budou pokládat otázky, na které nebudu znát odpověď. Nechtěla jsem jim hned ze začátku ukázat, že je ještě mnoho oblastí, ve kterých si nejsem úplně jistá a že se budu muset hodně věcí naučit. Reagovat

spontánně je tak těžké. Přemýšlela jsem i nad tím, zda mám během třídní schůzky stát, sedět za katedrou nebo uspořádat židličky do kruhu. Poslední varianta mě lákala ze všeho nejvíce, ale nikdo z mých kolegů s ní neměl zkušenosti, nesebrala jsem odvahu si to hned udělat po svém, takže jsem seděla za katedrou. Vzpomínám si, jak mi bylo nepříjemné, že nevidím na rodiče, kteří mi pokládali dotazy. Příští třídní schůzky už se konaly v kruhu.

Na své první třídní schůzky jsem se poctivě připravovala, vše jsem konzultovala se svou uvádějící učitelkou, měla jsem sepsané v bodech, co rodičům potřebuji sdělit. Přesto všechno jsem nikdy v životě neměla tak sucho v krku jako prvních pět minut své první třídní schůzky. Prvním bodem bylo mé představení. Už zde se vyrojilo mnoho dotazů. *„Říkáte, že jste v posledním ročníku studia. Plánujete, tu zůstat i příští školní rok po ukončení studia? Jak budete stíhat školu se státnicemi? Kdo za Vás bude v případě studijních povinností suplovat?“* Velké množství otázek se objevilo také u čtenářské dílny, čtenářských karet a nového pojetí čtenářského deníku, ke kterému jsem pro rodiče připravila podrobný „manuál“. Rodiče se obávali hlavně úspěšnosti svých dětí. *„Proč nechcete po dětech obsah? Vysvětlete nám, co to tedy ten podvojný deník je? Jak máme svému dítěti pomoci, když to neumíme? Nechceme přeci, aby nosilo špatné známky.“* Bylo mi jasné, že se dotazy tohoto typu objeví, proto jsem na ně byla předem připravená. Všechny otázky jsem rodičům zodpověděla a troufám si tvrdit, že jsem většinu novým přístupem nadchla. Během třídních schůzek se atmosféra postupně uvolnila, s rodiči jsme se i společně zasmáli. Musím uznat, že rodiče mě v tom nenechali a podrželi mě, ale ne každý má takové štěstí.

Doporučení:

Považuji za důležité se na třídní schůzky připravit, prokonzultovat jejich obsah s uvádějícím učitelem nebo zkušenějším kolegou, nebojte se jich zeptat na sebehloupější dotaz. Sepište si seznam informací, které chcete rodičům sdělit, jsou lepší body, v celých větách by se Vám mohlo špatně orientovat. Představte se rodičům, pro ně je podstatné, kdo tráví čas s jejich dětmi. Pokud budete do výuky vstupovat s nějakou novou metodou, sdělte to, objasněte dotazy. Může se stát, že Vás rodiče nějakou otázkou zaskočí. Není ostuda říci, že teď jim neodpovíte, že si potřebujete odpověď promyslet, popřípadě zjistit informaci od vedení a že se jim ozvete. Rozhodně je to lepší varianta, než říci něco, čeho budete následně litovat a už to nepůjde vzít zpět, protože to slyšelo 30 rodičů. Nebojte se uspořádat třídu jinak než frontálně, sezení v kruhu přinese úplně jinou atmosféru. Můžete připravit i drobné občerstvení.

Účast rodičů ve vyučování

Škola, ve které působím, není proti zapojování rodičů do výuky, spíše naopak. Rodiče tuto informaci mají, přesto nikdo nevyslovil zájem se vyučování zúčastnit. Nejvíce se rodiče zapojují jako doprovod na mimoškolní akce. Dá se říci, že obě strany se stále učí, jak navázat lepší partnerské vztahy. V předvánočním čase bylo možné uspořádat dopolední vánoční tvoření s rodiči/prarodiči žáků. Věděla jsem, že zorganizovat takovou akci mě to bude stát mnoho práce, ale chtěla jsem to zkusit. Odrazovaly mě i některé zkušenější kolegyně. „Rodiče stejně nepřijdou, musí chodit do práce. Dorazí jen ty matky, které jsou doma s dětmi. Uvidíš, budou se ti tam akorát motat a žádnou práci nezastanou.“ Děti byly z této možnosti nadšené, strašně se na společné tvoření těšily. Jen pro představu z třinácti tříd na škole tuto šanci využily dvě. Uvědomuji si, že ne všichni mohou v dopoledních hodinách dorazit, přesto tam mělo 15 z 24 dětí někoho ze své rodiny.

Někteří rodiče se zapojili i do samotných příprav, vymysleli nějaký výrobek, přinesli potřebný materiál. Během tvoření byli fantastičtí, panovala uvolněná atmosféra, pomáhali všem dětem, nebylo žádné dítě, které by smutnilo, že tam jeho maminka není. Z úst rodičů se po většinou ozývaly pozitivní ohlasy. Bylo to příjemně prožité dopoledne, které naše vztahy posunulo o něco dál.

Doporučení:

Bud'te otevřeni rodičům, nechte je přijít do hodin, ať mají možnost vidět práci svého dítěte, ale i Vaši. Nebojte se nějaké společné dopoledne uspořádat. Na přípravu vynaložíte mnoho času, ale vložená energie se Vám vrátí dvojnásob, protože na svou stranu získáte nové partnery – rodiče. Poctivá příprava je nutná také proto, aby rodiče věděli dopředu, co mají dělat, vidět, zaznamenat. Jinak vidí jiné věci a nemusí to být výhodné. Obecně si váží toho, že dostanou tu možnost, že jim dáte najevo, že jsou neoddělitelnou součástí třídy.

Den otevřených dveří

Den otevřených dveří se na naší škole pořádá jednou do roka, většinou v období března. Koná se před zápisem prvňáčků, aby si rodiče mohli školu prohlédnout, než do ní dítě zapíše. Rodiče dětí, které školu již navštěvují, se neúčastní akce zrovna ve velkém počtu.

Dýňobraní

Tato neformální akce má ve škole, kde působím, dlouholetou tradici. Přípravy začínají už na jaře, kdy s dětmi o pracovních činnostech sázíme semínka dýně a vypěstujeme sazenice, které si děti odnesou domů. Jedno říjnové páteční odpoledne se rodiče s dětmi dostaví na školní zahradu s dýněmi, které vypěstovali. Společně s dětmi dýně vyřezávají, fantazii se meze nekladou. Soutěží se i o „nejkrásnější“ dýni, není povinností se do soutěže zapojit. Kdo zrovna není manuálně zručný, může si opéct špekáček nebo ochutnat výborné dýňové zelí, které se připravuje z vydlabané dužiny.

„Celý rok se těším na dýňové zeli, několikrát jsem ho doma zkoušela, ale nikdy se mi nepodaří tak jako Vám,“ zní z úst jedné maminky. Jiná to komentuje slovy: *„Tonda se nemohl dočkat. Celé prázdniny chodil dýni poctivě zalévat, už týden plánuje, co z ní vyřežeme.“*

Táborák

Školní táborák se u nás koná vždy na konci školního roku. Děti z páté třídy se zde loučí s prvním stupněm. Přípravují si krátké představení pro rodiče. Své rozloučení zažívají i děti devátých tříd. Pro rodiče i děti je připravené drobné občerstvení. Je možnost opéct si burta nebo si jen zazpívat u táboráku s doprovodem kytary, na kterou hrají učitelé, občas se připojí i někdo z řad rodičů.

Doporučení:

Neformální akce pro rodiče mají i pro učitele velký přínos. Těchto akcí se většinou nemusí povinně účastnit všichni vyučující. Ale pokud tu možnost máte, využijte ji. Máte možnost poznat rodiny i z jiné stránky a platí to i opačně. Při této příležitosti není komunikace mezi Vámi a rodiči řízena nějakými pravidly, je naprosto přirozená, k čemuž v jiných situacích není moc prostoru. I rodiče mohou mít obavy. Je dobré jim předem sdělit, co je čeká.

Čtenářská kavárna

Pokud mě rodiče kontaktovali kvůli něčemu, co se týká výuky, byla to zaručeně oblast čtenářství. Z toho důvodu jsem se rozhodla s dětmi uspořádat „Čtenářskou kavárnu“, do které byla zařazena klasická lekce čtenářské dílny. Při plánování jsem měla velmi rozporuplné pocity, měla jsem velké obavy z toho, že se vše nepovede dle mých představ, že aktivity rodiče nezaujmu. S žáky jsme plánovanou akci pojali jako měsíční projekt. Na třídnických hodinách jsme se domlouvali, co rodičům připravíme za občerstvení, jaký dárek bychom jim mohli vyrobit. Nakonec to dopadlo tak, že jsme vytvořili čtenářské záložky, ozdobili hrnečky a nachystali čtyři druhy pomazánek. Bylo

vidět, že rodiče vstupují do naší kavárny poněkud zdrženlivě, nevěděli, co je čeká. „*To všechno jste připravili pro nás? Můžeme ochutnat? Opravdu se na přípravě občerstvení podílely děti? Také jsme něco malého donesli.*“ Věty, které zněly z úst rodičů nejčastěji. Když čtenářská lekce začala, cítila jsem se úplně mizerně. Rodiče přišli téměř v plném počtu, někdo měl s sebou i sourozence nebo prarodiče. Absolutně jsem nečekala tak hojnou účast. A já před nimi stála úplně sama, chvíli mi trvalo, než jsem nepříjemné pocity, které mě svazovaly, překonala. Postupně se atmosféra uvolnila a já si to začala užívat. Děti své role učitelů zvládaly perfektně, společně jsme rodiče naučili zápis do podvojného deníku a aktivitu poslední slovo patří mě. Když jsme seděli všichni společně v kruhu, cítila jsem jeden z nejkrásnějších pocitů, pro které stále nemám pojmenování. Povedlo se to. Na rodičích bylo vidět velké zaujetí, zapojovali se, byli pyšní na své děti. Po čtenářské lekci následoval volný program. Při odchodu rodiče pronesli pár pozitivních vět. „*Děkuji za nepopsatelný zážitek. Je neuvěřitelné vidět, jak děti přemýšlejí, jak na sebe dokáží reagovat. Fandíme Vám, jsme vděční za to, že naše děti takhle vedete. Budeme rádi, když se akce ještě někdy bude konat.*“ Večer jsem usínala s pocitem, že se to vyplatilo, povedlo se to, získala jsem rodiče na svou stranu, důvěřují mi.

Doporučení:

Pokud se chystáte připravit nějakou akci pro rodiče, která bude mít kurikulární podtext, zařazujte takové oblasti, ve kterých se cítíte jistí, které už jste s dětmi někdy dělali. Je dobré rodiče předem oslovit, abyste věděli, kolik lidí se akce přibližně zúčastní a vy jste tak mohli připravit potřebný počet míst. I „vzdělávání“ rodičů může mít praktickou podobu, nebojte se toho. Jednotlivé kroky akce si důkladně promyslete a sepište. Pokud má někdo z Vašich kolegů zkušenosti s podobnou akcí, kterou chcete pořádat, zeptejte se na vše, v čem máte nejasnosti. Poděkujte rodičům za to, že přišli, stále to není samozřejmé. Dáte jim tím najevo, že s nimi chcete spolupracovat.

6.1.3 Přímé individuální formy komunikace

Konzultace učitel – žák – rodič

Jedním z mých hlavních cílů po nástupu na pracovní pozici učitelky bylo navázat dobrou spolupráci s rodiči. Konzultace učitel – žák – rodič vnímám jako jeden z prostředků, jak s rodiči lepší partnerských vztah navázat. Líbí se mi, že na schůzce jsou přítomny všechny tři strany. Na druhou stranu musím uznat, že setkání je opravdu časově náročné. Ve třídě mám 24 žáků, na jednu schůzku jsem si vyčlenila 20 minut. Konzultace probíhaly po dobu jednoho týdne v časovém rozmezí od 14:00 – 18:30, rodiče si vybírali den a čas, kdy mohou dorazit. Strávila jsem tím ale více času než jeden týden, přípravy začaly mnohem dříve. Děti vyplňovaly sebehodnocení a připravovaly portfolia, rodiče psaly zprávu z domova, já dětem psala slovní hodnocení. Chtěla jsem to mít perfektní, uvědomovala jsem si, že to zabere mnoho času, pokud to chci udělat pořádně, ale přesto mě ten výsledně strávený čas překvapil.

Na společné setkání jsem se těšila. Nejvíce jsem se obávala toho, že děti nebudou spolupracovat, přece jen to pro ně bylo něco úplně nového a nevěděly, co od toho mohou očekávat. Stejně na tom byli rodiče, někteří už měli možnost tento typ konzultace zažít se starším sourozencem, jiní nikoliv. Jedna z maminek po skončení schůzky komentovala setkání slovy: „*Úplně jsem nevěděla, co mohu od konzultace očekávat. Za velkou výhodu považuji osobní kontakt. Je dobré, když se všechny tři strany setkají tváří v tvář. Přijde mi to lepší než klasické třídní schůzky nebo řešení problémů přes e-maily či telefony.*“ Mým dalším velkým strašákem bylo, že rodiče budou pokládat otázky, na které nebudu znát okamžitou odpověď, popřípadě mě budou přesvědčovat, že jejich postup je lepší nebo že si děti budou vymýšlet některé věci ve svůj prospěch a já nedokáži rodičům jejich tvrzení vyvrátit.

A jak taková konzultace v mém podání probíhala? Jako první jsem se s rodiči a dětmi přivítala, nabídla jim něco k pití či k zakousnutí. Následovala doba, kdy sám žák mluvil o svém pokroku, o tom, co se mu daří. Po pozitivní části konzultace děti přišly s něčím, v čem se chtějí zlepšit a co by pro to mohly udělat. Rodiče doplnili informace o tom, jak to probíhá doma. Společně s rodiči jsme se snažili dítěti pomoci najít cestu,

která by ho mohla dovést k cíli, který si stanovilo. Rodiče přečetli vzkaz dítěti, já slovní hodnocení. Na závěr sezení jsme sepsali společnou dohodu, kterou podepsaly děti i rodiče.

Naplnila se jen má první obava, dvě děti nechtěly ani trochu komunikovat, byly úplně jiné, než jaké jsem je znala. Přišla i pomoc ze strany rodičů, přesto reagovaly jen pokývnutím hlavou. „*Líbí se mi osobní kontakt s učitelem, ale nemám moc dobrý pocit z toho, že je mé dítě nervózní a nechce spolupracovat, nevím, co se děje, proč tomu tak je.*“ Ještě určitě stojí za zmínku, že první den byl z mé strany takový strnulý. Další den už jsem se mnohem více uvolnila, schůzky byly mnohem přátelštější, nabrala jsem pocit jistoty.

Doporučení:

Pokud máte tu možnost, neváhejte konzultace učitel – žák – rodič místo třídních schůzek zařadit. Je to dobrá zkušenost. Počítejte s tím, že konzultace zaberou mnoho času. Udělejte s dětmi před samotným setkáním sebehodnocení, rodiče také nechte své dítě písemně ohodnotit, předem budete vědět, jakým směrem se bude konzultace ubírat. Můžete se tedy spíše připravit na dotazy, s kterými budou rodiče nejspíš přicházet. Pokud už se ve zprávě z domova nebo v sebehodnocení objeví něco, s čím si nevíte rady, požádejte o radu svého uvádějícího učitele nebo zkušenějšího kolegu. Pro konání konzultací vyberte klidné místo, kde nebudete nikým rušeni. Dejte rodičům možnost vybrat, který den a v jaký čas dorazí. Snažte se navodit dobrou atmosféru, nabídněte dětem a rodičům čaj nebo kávu. Nechte nejprve mluvit dítě, i pro rodiče je důležité to, jak se dítě vnímá. Dejte prostor i samotným rodičům. Nehodnoťte ani slova dítěte, ani slova rodiče. Objašňujte jim svůj pohled popisným jazykem.

Rozhovor s rodiči

Za první rok mé praxe jsem absolvovala šest rozhovorů s rodiči, čtyři proběhly na vyžádání rodičů, dvakrát vzešla potřeba schůzky ode mě. Sjednané schůzky ze strany rodičů měly téma vztahy ve třídě, jen jedna se týkala dotazů ohledně zvládnutí učiva

a prospěchu. Já si do školy zvala rodiče, pokud jsem s nimi potřebovala probrat nevhodné chování žáků a nezvládání probíraného učiva. S rodiči jsem se už na prvních třídních schůzkách domluvila, že pokud se mnou budou potřebovat mluvit, ať se ozvou, že rozhodně nebudu něco probírat mezi dveřmi.

Řešení situací, jejichž tématem jsou vztahy ve třídě, mi není ani trochu příjemné. Při první schůzce, kterou jsem z těchto důvodů absolvovala, jsem se cítila absolutně „strašně“. Sebedůvěra byla nulová, měla jsem velký strach, že jsem něco zanedbala a že se do mě rodiče „opřou“, že nebudu vědět, jak mám argumentovat. Velmi jsem se snažila, aby to na mě nebylo poznat, ale myslím, že se to moc nepovedlo. Trochu mě uklidnilo, že se ze všeho nakonec vyklubaly normální dětské „rozbroje“. Některé děti s oblibou doma „lžou“ nebo si věci krapet přibarví. Z toho důvodu už vše zapisujeme – popis situace, výpověď svědků, všichni svou výpověď podepíší, abych měla jasně v ruce, co se doopravdy stalo. Během rozhovorů jsem často měla pocit, že rodiče vůbec nechtějí vidět druhou stranu mince, že dětem bezmezně věří. S tímto problémem se budu muset naučit pracovat. Naštěstí jsem byla poučena, že u schůzek s rodiči nemám být nikdy sama, že je lepší k rozhovoru přizvat výchovného poradce či metodika prevence. Uvádějící učitelka se se mnou na rozhovory poctivě připravovala. Měla jsem za úkol si všechny informace od dětí, popřípadě kolegů, kteří byli svědci situace, ověřit. Velmi důležité je udělat podrobná zápisy, který rodiče podepíší.

Doporučení:

Není dobré komunikovat s rodičem, který přiletí naštvaný do školy, okamžitě. Vždy si domluvte schůzku. Dejte možnost rodičům dorazit v odpoledních hodinách. Na rozhovor se poctivě připravujte, sežeňte si všechny potřebné informace, které si ověřte. Stanovte si cíl, ke kterému chcete dojít, a rozhovor k němu směřujte. Můžete si sepsat i body, abyste nezapomněli něco důležitého rodičům sdělit. Schůzky s rodiči se nikdy neúčastněte samostatně, rodič by pak mohl Vaše tvrzení vyvrátit. Přizvěte na schůzku výchovného poradce či metodika prevence. Průběh rozhovoru zapisujte. Pro rodiče má rozhovor hned větší váhu. Ví, že dokument někde založí. Vyčleňte si na schůzku dostatek času.

6.1.4 Zprostředkované kolektivní formy komunikace

Webové stránky školy

V dnešní době už je téměř samozřejmé, že má škola webové stránky, ani na škole, kde učím, tomu není jinak. Máme na nich uvedené důležité kontakty, čísla účtů, obecně platné informace, řády. K dispozici je například v elektronické podobě i školní časopis. Momentálně školní web nevyužíváme k internímu toku informací. Všechny důležité informace získávají rodiče žáků přes informační portál edookit.

Školní časopis

V naší škole nemá zas tak dlouhou tradici. Do jeho tvorby se zapojují spíše žáci druhého stupně, ale občas se naskytne i nějaký příspěvek od mladších žáků. Děti předávají rodičům informace o tom, co je čeká nebo co ve škole prožily. Některá čísla obsahují i autentické práce žáků.

Školní informační systém edookit

K předávání veškerých informací rodičům využíváme školní informační systém edookit. Prvostupňoví učitelé zadávají do systému týdenní učivo, kam mají možnost napsat, na kterých stránkách se tento týden nacházejí. Tuto informaci vidí pouze rodiče dětí ze třídy. Velkou výhodou spatřuji v tom, že pokud jsou děti nemocné, rodiče se podívají do elektronické třídní knihy a snadno zjistí, co mají s dětmi dodělat. S dostatečným předstihem vidí i informace o rozvrhu – zrušené hodiny, suplované hodiny, školní výlety. Pokud rodičům potřebuji sdělit něco důležitého, neotálím, zprávu píši okamžitě. Během školního roku 2018/2019 jsem rodičům napsala 12 emailů (zpráv), které se týkaly výuky, což vychází přibližně na 1 email měsíčně. Zprávy byly většinou delší, bylo v nich shrnuto, co přibližně nás následující měsíc čeká – např. výlety, obtížnější látka, které nové školní potřeby si mají děti do školy přinést... Před Vánocemi jsme s žáky losovali, komu přinesou dárek. Informaci si děti zapsaly do notýsku, přesto jsem ji raději rodičům zaslala. Žádali mě o to na třídních schůzkách, které tomu předcházely. Při sdělování běžných informací u mě převažovaly spíše neutrální pocity.

Z počátku jsem měla možná trochu strach, abych se někde nepřepsala, abych měla celou zprávu pravopisně správně, ale tato obava mě s postupem času opustila.

Doporučení:

Poskytujte rodičům informace, které se týkají výuky dětí. Pište zprávy stručně, jasně a hlavně včas. Rodiče nebaví číst dlouhé texty. Pokud máte tu možnost, zapisujte týdenní učivo na školní web nebo do školního informačního systému, usnadní Vám to mnoho času a práce.

6.1.5 Zprostředkované individuální formy komunikace

Elektronická komunikace

Od listopadu roku 2018 mají rodiče možnost omlouvat docházku svým dětem přes edookit. Paralelně s edookitem běží možnost děti do konce školního roku omlouvat i do žákovské knížky, než se systém úplně zaběhne.

V edookitu mohou rodiče zadávat avízo o absenci, což je velká výhoda, protože učitel dopředu v systému vidí, které děti mu v daný den budou chybět, nebo “klasickou” omluvenku, kterou zadává zpětně. Ředitel školy rozhodl, že jako platná omluvenka postačí i avízo o absenci. Celkem rodiče omlouvali přes Edookit 234krát – avízo o absenci využili 113krát, omluvenku 121krát. Na tento typ omlouvání rodičům neodpovídám, беру to pouze jako informování o docházce. Zpětnou vazbu rodičům poskytuje elektronická třídní kniha, v níž vidí, zda má jejich dítě hodiny omluvené. Omlouvání docházky přes edookit využívá 87,5 % rodičů, ostatní využívají omlouvání do žákovské knížky. Avízo o absenci pravidelně využívá 66,7 % rodičů, zbytek tuto možnost nikdy nevyužil.

Pokud rodiče vědí, že jejich dítě bude nemocné delší dobu, píše ještě e-mail nebo volají paní hospodárce. Z této oblasti komunikace s rodiči jsem neměla žádné obavy. Nejspíš mě uklidňoval fakt, že největším problémem, který může nastat, je, že rodiče svým dětem nebudou omlouvat hodiny včas. Vcelku je to pro mě emočně neutrální oblast.

Dále rodiče využívají elektronickou komunikaci k žádosti o uvolnění. Obecně nemám problém děti během školního roku uvolnit, ale musím podotknout, že už se mi to jednou pěkně vymstilo – žáci (bratři) si nedoplnili učivo, které jsme během období, kdy tam nebyli, probírali. Tatínek několikrát tvrdil, že to všechno doplní, ale jsou to jen plané sliby. Dlouho jsem sbírala odvalu k tomu, abych se ozvala a připomněla rodičům, že naše dohoda zněla jinak.

Za celou dobu eviduji 19 žádostí o uvolnění. Rodiče většinou volí takový termín, který dětem navazuje na volno, které mají ve škole. Dávají mi to vědět s dostatečným časovým předstihem. Dětem vyznačím, kam přibližně dojdeme.

Rodiče mě také kontaktovali, pokud měli nějaké dotazy k probíranému učivu. Přibližně jsem odpovídala na zprávy toho typu třikrát do měsíce. Četnost mi nepřijde tak velká. Řekla bych, že je to z toho důvodu, že mají přístup do elektronické třídní knihy, kam zapisuji, kde se právě nacházím.

Přicházely také zprávy, které se týkaly vztahů ve třídě. U těch jsem vždy cítila největší zděšení. Strašně jsem se bála, že jsem něco přehlédla či zanedbala. Zprávy tohoto typu jsem neprodleně konzultovala s uvádějící učitelkou, popřípadě metodičkou prevence, které mi byly velkou oporou.

Doporučení:

Buďte připraveni na to, že Vám elektronická komunikace zabere mnoho času. V dnešní době se rodiče nebojí ozvat. Elektronická komunikace je pro Vás určitě výhodnější formou komunikace, protože nemusíte reagovat bezprostředně, můžete si svou odpověď promyslet. Nikde není psáno, že na zprávu musíte odpovědět okamžitě.

Žakovské knížky

Z důvodu zavedení edookitu se tištěné žakovské knížky na naší škole nevyužívají tak hojně, jak tomu donedávna bylo. Tištěnou žakovskou knížku mají pouze žáci prvního a druhého ročníku. Vyučující jim tam píše známky, dávají pochvaly či razítka. Žákům

uvádím, za co známku dostali. Snažím se, aby žáci měli z hlavních předmětů jednu známku týdně, z výchov jednu za čtrnáct dní. Ve třídě mám 24 žáků. Nezabere zrovna málo času všem dětem známky zapsat.

Závěr vlastní zkušenosti

Na vysoké škole jsme mezi povinnými předměty neměli žádný předmět, který by nás na budoucí spolupráci s rodiči připravil. Občas se téma komunikace s rodiči vyskytlo na nějakém semináři, ale nikdy nám nebyly předány ucelené poznatky, které bychom mohli využít po nástupu do praxe.

Měla jsem možnost využít rady uvádějícího učitele, který mi byl hlavně prvních pár měsíců velkou oporou. Konzultoval se mnou všechno, co jsem potřebovala.

Největší obavy u mě panovaly z přímých forem komunikace s rodiči. Strach způsoboval fakt, že rodiče mohou pokládat i takové otázky, u kterých nebudu vědět, jak odpovědět. Bála jsem se i toho, že rodiče přijdou na osobní schůzku s problémem, u kterého nebudu znát řešení a budu tak muset ukázat, že se ještě musím mnoho věcí naučit. Mnohem více jistoty jsem pocítovala u zprostředkovaných forem komunikace.

Musím přiznat, že jsem absolutně nečekala, že mi komunikace s rodiči zabere denně tolik času. Každý den odpovídám na nějaký dotaz rodičů, s někým se dám do řeči při vyzvednutí dítěte ze školy. Za časově nejnáročnější považuji pořádání schůzek učitel – žák – rodič nebo pořádání akcí na třídní úrovni. S rodiči se ráda setkávám na neformálních akcích, které škola pořádá. Mám ráda uvolněnou atmosféru, která zde panuje.

A důležitá rada, kterou bych na začátku uvítala? Na zprávy od rodičů nemáte povinnost reagovat okamžitě. Vždy je lepší vše nechat uležet a odpověď pořádně promyslet. A to platí i během rozhovoru s rodiči. Není ostuda říci, že na něco momentálně nemůžete odpovědět. Je mnohem lepší svou odpověď oddálit, než říci něco, čeho budete litovat. Snažte rodičům ukázat, že máte zájem s nimi spolupracovat, protože pokud se Vám podaří získat je na svou stranu, máte z poloviny vyhráno.

U kvalitativního výzkumu se očekává, že data budou ještě analyzována. Jako nejvýznamnější oblasti se u mě ukázaly: obavy a jejich řešení, příprava, čas, zapojení dětí, naladění – nadšení a spolupráce ve škole.

7 Výsledky rozhovorů

7.1 Zpracování výsledků rozhovorů se začínajícími učiteli

Rozhovory jsem vedla v únoru roku 2020. Účastnily se ho tři začínající učitelky. Rozhovory probíhaly v přirozeném prostředí, ve školách a ve třídách těchto učitelek.

Všem účastnicím jsem představila své téma diplomové práce. Každý z rozhovorů trval okolo čtyřiceti pěti minut. Celý rozhovor jsem si se souhlasem respondentek nahrávala v aplikaci Záznamník na mobilní telefon. Připravený rozhovor s návodem jsem vnímala pouze jako orientační, snažila jsem se poskytnout prostor pro rozmanité názory učitelek.

Z dat, které jsem během rozhovorů získala, jsem vybrala stěžejní myšlenky učitelek, které se vztahovaly ke konkrétním okruhům. Ty nejdůležitější myšlenky jsem parafrázovala nebo přímo citovala. Názory začínajících učitelek jsem porovnávala s mou zkušeností, kterou jsem získala během svého prvního roku v praxi, a odbornou literaturou.

7.1.1 Rozhovor s paní učitelkou Janou

Příprava v oblasti komunikace na vysoké škole

Paní učitelka Jana na vysoké škole neabsolvovala žádný předmět, jehož náplní by byla pouze komunikace s rodiči. „*Přímo v komunikaci s rodiči mě vysoká škola nepřipravila nijak. Spíše si myslím, že mi dala představu o tom, jakým způsobem se dá s rodiči komunikovat.*“ Zároveň podotýká, že to nebylo téma, které by bylo tabu, hovořilo se o něm napříč všemi předměty. „*Vysokoškolští pedagogové poukazovali na to, že komunikace s rodiči je důležitá, že je to ten základ.*“ Dále učitelka Jana uvádí formy komunikace s rodiči, které ji vysoká škola představila – třídní schůzky, tripartitní setkání, třídní stránky, e-mail apod. „*Ale konkrétní návod nebo radu, jak s rodiči komunikovat, nám nikdo nepředal. Vše jsem si po nástupu do praxe musela vyhledávat sama.*“ Paní

učitelka si myslí, že je důležité, aby vyučující před nástupem do praxe získali potřebné informace. *„Každý prostě neumí perfektně komunikovat s lidmi, někdo k tomu opravdu potřebuje pomůcku, návod či podporu. Pokud to v sobě začínající učitel nemá, trápí se obě strany.“*

Největší obava dle slov paní učitelky Jany u ní panovala z důvodu, že už na první pohled na ní rodiče uvidí, že je začínající učitel. *„Největší strach jsem měla z toho, že mi nebudou věřit, že budou poukazovat na to, že nemám mnoholetou praxi.“* Dále pak paní učitelka Jana uvádí, že se bála s rodiči dětí komunikovat i na téma výchovy. *„Budou na mě koukat jako na mladou holku, která nemá ani vlastní děti a která nám chce radit, jak máme své děti vychovávat.“*

První zážitky v komunikaci s rodiči

Paní učitelka Jana se poprvé s rodiči setkala během třídní schůzky, měsíc po nástupu do praxe. *„Před třídní schůzkou jsem byla vystresovaná hlavně proto, že jsem děti pořádně neznala.“* Třídu, ve které působila, přebrala po kolegyni, která odešla na mateřskou dovolenou. Děti v té době byly v 5. třídě. Schůzka proběhla tři měsíce před koncem školního roku. *„Účast na třídních schůzkách oproti minulým rokům byla hojná, všechny strašně zajímalo, jak vypadám a kdo děti bude na poslední tři měsíce na prvním stupni mít.“* Paní učitelku Janu samotnou překvapilo, jak pohodově třídní schůzka probíhala – rodiče byli milí, přátelští. *„Zpětně si uvědomuji, že mě rodiče nebrali tolik v potaz, protože věděli, že jejich děti mě nebudou mít tak dlouho. Zkoušeli na mě milé oči a dárek, abych jim zlepšila závěrečné vysvědčení.“*

Paní učitelka Jana uvádí, že zatím nejnepříjemnější komunikaci s rodiči prožila na schůzce se sociálkou, která proběhla měsíc poté, co vstoupila do praxe. Paní učitelka Jana vyučovala problémového chlapce, který měl odklad, opakoval ročník, od první třídy se uvažovalo o jeho zařazení do diagnostického ústavu. Největší problém viděla v tom, že hoch byl o dost starší než jeho spolužáci, které neustále agresivně napadal. *„Na této schůzce jsem opravdu hodně pocítila, že jsem začínající učitel. V té době jsem ještě studovala a maminka i sociální pracovnice mi dávaly dost najevo, že nejsem ani kvalifikovaná učitelka. Bylo vidět, že mě berou jako neodborníka.“* Paní učitelka Jana

poukazuje na to, jak je pro rodiče obtížné si přiznat, že s jejich dítětem není něco v pořádku. Přes všechna doporučení k přeřazení žáka do jiné školy tak maminka neučinila. Chlapec přešel s dětmi na druhý stupeň, kde se trápil mnohem více, a po půl roce na vlastní žádost matky školu stejně opustil. „*Byla to má první komunikace s rodiči, u které jsem se necítila vůbec dobře.*“

Paní učitelka Jana zmiňuje, že neměla přiděleného žádného uvádějícího učitele. „*Za mé uvádějící učitele jsem považoval ty, co mi byli nejbliže, ať už místem kabinetu, třídy či osobně.*“ Zároveň doplňuje, že od září letošního roku už začínající učitelé uvádějícího učitele na jejich škole mají. Uvádějícího učitele většinou dělá vedoucí metodického sdružení, který se věnuje i více svěřencům najednou.

Formy komunikace

Paní učitelka Jana využívá velkou škálu forem komunikace s rodiči. Nedokáže říci, kterou formu komunikace používá nejčastěji. Komunikuje s rodiči přes e-mail, zapisuje učivo na webové stránky třídy, pravidelně pořádá třídní schůzky, pokud je potřeba, schází se s rodiči individuálně, dvakrát do roka s dětmi připravuje třídní besídku, jednou do roka pořádá škola den otevřených dveří, během kterého mohou rodiče vstoupit do výuky, škola využívá i facebookové stránky. „*Od začátku tohoto roku má každá třída své třídní stránky, které mají každý den poměrně vysokou návštěvnost. Dětem tam zadávám učivo, domácí úkoly, informace k plánovaným akcím, fotky třídy. U některých rodin musím stále ke komunikaci využívat notýsek, přestože si akci mohou dohledat na internetu, nejsou schopni takhle fungovat.*“

Nejvíce paní učitelce Janě vyhovuje individuální schůzka s rodiči, která probíhá na její vyžádání nebo vyžádání rodičů. Za velmi přínosné považuje to, že se během rozhovoru věnuje pouze jednomu dítěti. Takováto forma komunikace je ale dle ní i velmi časově náročná. „*Na schůzce se s rodiči musím předem domluvit. Snažím se rodičům časově vyjít vstříc. Musím se na ni i důkladně připravit, když chci, aby splnila svůj účel.*“ Do budoucna chce paní učitelka Jana určitě vyzkoušet tripartitní setkání. „*Libí se mi i besídky. Vidím velké pozitivum v tom, že jsou rodiče v přímém kontaktu s dětmi.*“ Paní

učitelka Jana uvádí, že nejčastěji komunikuje s rodiči za účelem předání informací ohledně výuky nebo toho, co třídu v dohledné době čeká.

Dle slov paní učitelky Jany je pro dobrou komunikaci s rodiči potřeba, aby se škola rodičům více otevřela a aby vymizely vzájemné předsudky, které mezi sebou obě strany mají. Zdůrazňuje, že v této problematice nejde jen o školu, že i každý vyučující je jiný a že každý rodič zaujímá ke škole jinou roli. *„Hodně jde o přístup jednotlivých učitelů. Myslím si, že by pomohlo, když by rodiče neznali učitele jen z třídních schůzek, ale poznali ho při nějakém více osobním setkání. Nikde není psáno, že společně nemohou pravidelně trávit odpoledne či vyrazit někam na výlet.“*

Společné akce s rodiči

Jak již bylo napsáno dříve, paní učitelka Jana pořádá dvakrát do roka s dětmi besídky, na které se společně připravují delší dobu dopředu. *„I děti chodí s nápady, co by si chtěly pro rodiče připravit. Nejvíce program trénujeme v hudební výchově. Během výtvarné výchovy a pracovních činností připravujeme pro rodiče různé dárky. Češtinu zase využijeme k psaní různých vzkazů pro rodiče. Dá se říct, že je to takový náš třídní projekt, na kterém pracujeme napříč všemi předměty.“* Samotná besídka zabere přibližně dvě hodiny. V její první části děti rodičům předvádí, co si pro ně připravily, v druhé části jde především o přátelské posezení společně s dětmi a rodiči. *„Někdo by si mohl říci, že uspořádat besídku není nic náročného, ale opak je pravdou. Pokud chci, aby se to povedlo, zabere mi příprava opravdu mnoho času.“* Dle slov paní učitelky Jany na besídku dochází téměř všichni rodiče. *„Rodiče, se kterými se pravidelně vidám na třídních schůzkách, dochází i na besídky. Pokud jsou rodiče rozvedení, střídají se. Mám ve třídě jednu holčičku, jejíž maminka na besídku ani jednou nepřišla. Brečela a prosila mě, zda by se na ní nemohla přijít podívat alespoň její starší sestra, která je v družině.“*

Škola, ve které paní učitelka Jana působí, pořádá vánoční slavnosti, vítání prvňáčků na začátku školního roku, zapojuje se do projektu „Abeceda peněz“. Akce pro rodiče pořádá i školní družina.

Doporučení pro učitele, kteří se chystají vstoupit do praxe

Paní učitelka Jana uvádí, že je důležité se předem nestavět vůči rodičům do opozice. *„Nesnažte se rodičům nahnat hrůzu, oni nebudou fungovat jen proto, že Vy jste nějací strašně zásadoví, přísní.“* Aby působila paní učitelka Jana od začátku přísněji, radily zkušenější kolegyně. *„Já jsem před rodiče nastoupila s přátelským přístupem, ale zároveň s tím, že nikomu nic neprominu.“* Dle slov paní učitelky Jany je to zlatá střední cesta, rodiče se za ní nebojí přijít, když něco potřebují, zároveň mají nastavené vzájemné hranice. *„Je důležité rodičům ukázat, že tam jste pro ně i pro děti a že chcete ty děti společně někam dovést. Mluvím vždy o nás, ne o nich a o mě. Jsme to my, kdo má společný cíl.“* Dále poukazuje na to, že by se začínající učitel neměl komunikaci s rodiči záměrně vyhýbat, protože úspěchy se nedostaví samy od sebe, je to oblast, na které se musí pracovat dlouhodobě. *„Ukažte rodičům, že tu práci děláte naplno, aby z Vás cítili, že to berete vážně, že Vás to baví. Pak úplně zapomenou na to, zda jste začínající učitel. Někteří rodiče dokonce ocení, že jste před chvílí vyšli z fakulty. Jsou dychtiví po nových metodách.“* Paní učitelka Jany přiznává, že před vstupem do praxe neustále poslouchala, jak jsou rodiče zlí a rýpaví, jak si každý rodič něco najde, aby měl co kritizovat. Od nikoho neslyšela, že by měl bezproblémové rodiče. Ve své třídě ale tento pocit nemá. *„Nebojte se jich, buďte na ně milí, snažte se jim pomoci, odpovídejte jim na otázky, které mají, buďte tu pro ně.“*

Paní učitelka Jana by si přála, aby studentům pedagogických fakult v následujících ročnících byl nabídnut předmět, který by se zabýval jen komunikací s rodiči. Zároveň by studentům měly být umožněny náslechy na třídních schůzkách či tripartitních setkáních. *„Nemělo by to větší smysl, pokud by se zase vše dozvíдали jen teoreticky, protože ta praxe je úplně jiná.“*

7.1.2 Rozhovor s paní učitelkou Karolínou

Příprava v oblasti komunikace na vysoké škole

Paní učitelka Karolína poukazuje na to, že je všeobecně známé, že je na vysoké škole v této oblasti mezera. Neabsolvovala žádný předmět, který by byl zaměřen pouze na komunikaci s rodiči. *„Myslím si, že by určitě mohl být nějaký předmět, který by byl*

zaměřený přímo na tuto problematiku. Nemusel by to být ani předmět na celý semestr, stačila by třeba tři setkání, kde se řekne něco stěžejního. Tématem by mohly být metody komunikace nebo ukázka reálných situací, které mohou opravdu nastat.“ Zároveň paní učitelka Karolína přemýšlí nad tím, proč studentům není ve větší míře umožněno vést následky na třídních schůzkách. Myslí si, že by začínajícím učitelům velmi pomohlo tuto formu společného setkání s rodiči vidět. „V rámci předmětu *Souvislá pedagogická praxe II.* jsme měli možnost zúčastnit se všeho, co k práci učitele patří, ale měla jsem smůlu. V době, kdy jsem praxi plnila, se třídní schůzky na škole, kde jsem působila, nekonaly. Jinou šanci jsme během studia na vysoké škole nedostali.“ Přitom paní učitelka Karolína považuje následky za velmi důležitý a určitě by možnost vidět třídní schůzky využila. Další velký problém paní učitelka Karolína spatřuje v tom, že na žádném semináři se ani chvilku nehovořilo o tom, jak komunikovat s rozvedenými rodiči. „Přijde mi, že v dnešní době je to velké téma. Pokud není žádný papír, učitel musí podávat informace oběma stranám. Jak s rodiči komunikovat tak, aby bylo hlavně chráněné to dítě?“

Paní učitelka Karolína poukazuje na to, že mnoho učitelů kolem ní vypráví příběhy o tom, jak hrozné mají rodiče. „Bála jsem se, že budu mít nějakého rodiče hodně, hodně nepříjemného. Znáám historky, kdy rodiče jsou schopni psát deset e-mailů denně. Jsem opravdu ráda, že žádného takového rodiče nemám.“ Dle paní učitelky Karolíny to nemusí být jen proto, že má štěstí na rodiče, ale čím dál více si začíná myslet, že v dobrém vztahu mezi rodiči a učitelem hraje roli i to, jak umí učitel přirozeně vůči rodičům vystupovat a komunikovat s nimi. „Určitě má na komunikaci s rodiči někdo větší dar a někdo ne. Rozhodně bych ale nedávala učitelům za vinu, že mají ve své třídě jízlivého rodiče.“

První zážitky v komunikaci s rodiči

Úplně poprvé paní učitelka Karolína kontaktovala rodiče skrze e-mail, ve kterém se budoucím rodičům svých žáků představila a zároveň jim přiblížila, co je na začátku nového školního roku čeká. V prvním týdnu absolvovala třídní schůzku. „Strašně dlouho jsem přemýšlela, jak to udělat. Rodičům jsem připravila občerstvení a kafičko. Stoly jsem uspořádala do účka. Říkala jsem si, že když jim dám židličky do kruhu, nebudou si moci

zapisovat. Udělala jsem si to takové hezké. Vlastně musím říci, že i kvůli svému dobrému pocitu.“

Paní učitelka Karolína během svého prvního roku absolvovala i tripartitní setkání. *„Setkání se mi líbilo, měla jsem z něj dobrý pocit. Zároveň musím říci, že je to opravdu časově náročné. Velmi přínosné mi přišlo vidět, jak rodiče s dítětem komunikují. Mohu z toho hodně vyčíst. U některých dětí jsem si říkala, co po nich chci, když jsou úplně stejné jako jejich rodiče.“* Na škole paní učitelky Karolíny se tripartitní setkání pořádá dvakrát do roka, na jednoho žáka si vyčleňuje 20 minut. Dle paní učitelky Karolíny má takové společné setkání velký smysl, proto ho bude pořádat určitě i v budoucnu.

Paní učitelka Karolína uvádí, že ze začátku jí byla nápomocná uvádějící učitelka. *„Na naší škole má každý svého uvádějícího učitele, který je vybírán tak, aby si obě strany vzájemně alespoň trochu sedly.“* Paní učitelka Karolína podotýká, že nejvíce se na svého uvádějícího učitele obracela před začátkem školního roku. Uvádějící učitelka jí předávala také informace, jaké formy kontaktů s rodiči může využít.

Paní učitelka Karolína zatím neprožila s rodiči žádný nepříjemný rozhovor a doufá, že bude mít takové štěstí i nadále.

Formy komunikace

Paní učitelka Karolína uvádí, že nejčastěji využívá ke komunikaci s rodiči e-mail. *„Elektronická komunikace s rodiči mi nejvíce vyhovuje. Můžu si přesně rozmyslet, co chci rodičům napsat.“* Paní učitelka Karolína rodičům píše na začátku týdne e-mail, aby věděli, co děti bude přibližně čekat. Dále podotýká, že rodiče od ní dostanou zprávu i tehdy, pokud děti čeká nějaký těžší domácí úkol či náročný test, aby se s dětmi mohli doma připravit. *„Ono se to nezdá, ale na poradách od vedení často slyšíme, co všechno máme říct rodičům, informace se kupí. Přijde mi, že s nimi komunikuji neustále.“* Dle slov paní učitelky Karolíny často přichází potřeba komunikovat i ze strany rodičů. *„Nejčastěji s rodiči řeším individuální problémy jejich dětí jako zvládání učiva či kázeňské problémy. Ozývají se, i pokud dítě nebylo dlouho ve škole, například z důvodu nemoci.“*

Paní učitelka Karolína si myslí, že škola, ve které působí, je rodičům otevřená, nic by neměnila. *„Když škola pořádá dny otevřených dveří, rodiče se mohou jít podívat do výuky. Byla jsem z té představy trochu nervózní. Naštěstí to vyšlo dobře, měla jsem ten den s dětmi dvouhodinovou tělesnou výchovu, a to rodiče moc nezajímalo. Ale vím od svých kolegyní, že ve třídě mívají často až 20 rodičů najednou.“* Paní učitelka Karolína podotýká, že se rodiče mohou po individuální domluvě přijít na své dítě podívat i v jiný den.

Společné akce s rodiči

Paní učitelka Karolína uvádí, že ve škole, kde působí, pořádá škola den otevřených dveří, vánoční besídku, velikonoční jarmark a na konci školního roku koncert. Paní učitelka Karolína si vyzkoušela sama pro rodiče zorganizovat společnou akci, kterou byl třídní vánoční trh. *„Dětem jsem připravila vánoční projekt. Dělali jsme výrobky na svůj třídní vánoční trh, který probíhal u nás ve třídě. Výrobky, které jsme vyráběli na pracovních činnostech či výtvarné výchově, jsme prodávali rodičům, v nabídce byl i svařák, což rodiče velmi ocenili. Děti si samy výrobky naceňovaly, takže jsem skrz to rozjela i finanční gramotnost. Během akce panovala velmi příjemná atmosféra. Ohlasy od rodičů byly jen pozitivní. Strašně se jim líbilo, že akce byla komornějšího charakteru. Myslím si, že to byl okamžik, kdy jsem si je získala na svou stranu.“* Paní učitelka Karolína doplňuje, že za „vydělané“ peníze šli s dětmi do Albertu, kde nakoupili potraviny a udělali si společný vánoční oběd. *„Strašně moc rodičů mi psalo, že o tom děti mluví ještě v lednu a že to byl ohromný zážitek. I to cítím z těch dětí.“* Paní učitelka bude mít příští rok děti v páté třídě. Už teď přemýšlí o tom, že by chtěla udělat společně s rodiči „rozlučkový piknik“.

Paní učitelka Karolína uvádí, že jako první dostanou informace vždy děti, až pak je zasílá rodičům. *„Není to pro mě žádná práce navíc. To, co jsem dala dětem, nařukám i do toho e-mailu.“*

Doporučení pro učitele, kteří se chystají vstoupit do praxe

Paní učitelka Karolína začínajícím učitelům vzkazuje, že se vyplatí dát rodičům najevo, že k jejich dítěti přistupujete individuálně, že tu pro ně jste. *„Nebojte se uspořádat*

tripartitní setkání, je to opravdu zážitek. Rodiče si uvědomují, že jim věnujete čas navíc, ocení to.“ Doporučuje po nástupu do praxe poprosit o radu uvádějícího učitele či zkušenějšího kolegu. „Stačí si sednout na hodinku a alespoň se seznámit, jak komunikace s rodiči ve škole, kam jste nastoupila, probíhá. Jakými formami můžete s rodiči komunikovat. Na který typ schůzky už je potřeba udělat záznam z rozhovoru, popřípadě k setkání přizvat výchovného poradce či ředitele školy.“ Paní učitelka Karolína je toho názoru, že učitel by se měl na každé osobní setkání s rodiči řádně připravit, nepodcenit to. „Sepište si přibližnou strukturu rozhovoru, pokud je to potřeba, sežeňte si potřebné informace.“

7.1.3 Rozhovor s paní učitelkou Terezou

Příprava v oblasti komunikace na vysoké škole

Paní učitelka Tereza poukazuje na to, že tento předmět by na vysoké škole určitě uvítala. Sama neměla možnost seminář, který by se zaměřoval pouze na komunikaci s rodiči, navštívit. *„Ocenila bych, kdyby nám někdo ukázal, jak se vede tripartitní setkání. Jak mám před rodiči vystupovat v roli odborníka, když s tím nemám žádnou zkušenost. Neustále nám někdo pouštěl ukázkové hodiny. Proč není na videu s nějakým vstřícným rodičem natočena tripartita? Mohlo by to studentům na fakultě posloužit jako studijní materiál. Myslím si, že by se určitě nějaký rodič, kterému by to nevadilo, našel.“* Dále paní učitelka Tereza uvádí, že by jí určitě pomohlo vidět i třídní schůzku. Paní učitelka Tereza by také uvítala, pokud by v semináři byly rozebírané různé typy nepříjemných e - mailů, které učitel může dostat. *„Někdo znalý komunikace by byl schopný se studenty rozebrat, jak v daný okamžik reagovat, kdy se učitelé vyplatí obhajovat či rodičům ustoupit. Přijde mi, že pokud rodič napíše, že je vše špatně, tak učitelé mají tendenci se omlouvat. Ale z jaké pozice vlastně rodiče hodnotí to, jak my děláme svou práci?“* Za svůj velký nedostatek bere, že má velmi malé povědomí o právních zásadách v komunikaci s rodiči. *„O čem všem musím rodiče informovat, na co potřebuji jejich souhlas.“* Podotýká, že v tomto se často liší i názory zkušených kolegyň.

Paní učitelka Tereza zdůrazňuje, že od druhého ročníku na vysoké škole měla povinnost vyplňovat Profesní soubor kvalit studenta, kde se nacházela i kolonka práce

s rodiči. „*Nikdy jsem tam nenapsala nic, co by mělo hlavu a patu. Nezmínila jsem tam, že něco umím nebo že jsem se něco nového naučila. Chtěli po nás, abychom pracovali s rodiči, ale nedali nám k tomu tu příležitost.*“

Před vstupem do praxe měla paní učitelka Tereza největší obavu z přesily rodičů. „*Já tu budu stát před tabulí a všichni na mě budou koukat. Nerada promlouvám k velkému množství dospělých lidí.*“ Z individuální komunikace s rodiči měla mnohem menší strach.

První zážitky v komunikaci s rodiči

Paní učitelka Tereza uvádí, že první schůzku s rodiči absolvovala už před prázdninami, protože od září měla vyučovat první třídu. „*Tam jsem byla od vedení hozena do vody. Rodiče se mě začali ptát na takové věci jako třeba, jak často budou děti dostávat domácí úkoly. V té době jsem ještě vůbec neměla promyšlené, jak výuku od září pojmu. Na některé otázky, které mi pokládali, jsem neznala odpověď, nebylo mi to zrovna příjemné.*“ První oficiální třídní schůzka dle slov paní učitelky Terezy probíhala už v mnohem pohodovějším duchu. „*Hodně mi pomohlo naplánovat si body.*“ Paní učitelka Tereza podotýká, že vůbec nevěděla, že jeden z rodičů sepisuje záznam z třídní schůzky, který musí zároveň podepsat. „*Přesně v těchto okamžicích jsem ráda, že mám svou uvádějící učitelku.*“ Paní učitelku Terezu seznámila s různými formami, s jakými může s rodiči komunikovat.

Paní učitelka Tereza prožila i své první tripartitní setkání. „*Za mě je ta tripartita takové příjemné posezení s rodiči. Děti si připravily sebehodnocení. Každé z dětí řeklo, jak se vidí, za co by se ocenilo, na čem musí zapracovat. Já jsem je doplnila. Rodiče se popřípadě doptali.*“ Paní učitelka Tereza podotýká, že tripartita je velmi časově náročná, na každé dítě si vyčlenila 30 minut. Ve třídě má pouze 12 žáků. „*Vůbec si neumím představit, jak náročné to musí být pro učitele, kteří mají ve třídě okolo třiceti žáků.*“

Paní učitelka Tereza s rodiči zatím nezažila žádný nepříjemný rozhovor. „*Jednou mi psal naštvaný tatínek. V tu chvíli jsem byla ráda, že nerozdávám své telefonní číslo. Říkala jsem si, že kdyby mě přepadl po telefonu, bylo by to nepříjemnější. Odpověď přes e-mail si můžete rozmyslet.*“ Obsahem zprávy byly vztahy ve třídě. Během přestávky se

kluci poprali. Paní učitelka Tereza neměla o této přestávce dozor, děti jí neřekly, že se něco stalo, informaci dostala až od otce, který nebyl spokojený s tím, že se situace neřešila.

Formy komunikace

Paní učitelce Tereze nejvíce vyhovuje komunikace přes e-mail. „*Mohu si obsah pořádně promyslet a napsat to přesně tak, jak chci.*“ Pokud se na mě někdo z rodičů s něčím obrátí, snažím se odpovídat až s odstupem času, nikdy ne hned. „*Učím se přijímat negativní ohlasy, protože i sebemenší kritika ze strany rodičů se může člověka dotknout. Já jsem stále v profesní fázi, kdy mě mrzí i úplné maličkosti.*“

Dále paní učitelka Tereza uvádí, že nejčastěji komunikuje s rodiči dětí tehdy, když jim chce sdělit nějaké změny, které se týkají výuky, jako výlet či změna rozvrhu. „*Pak také rodičům píšu, když mají děti větší domácí úkol, u kterého vím, že budou potřebovat jejich pomoc.*“ Paní učitelka Tereza zasílá rodičům přesná kritéria pro splnění čtvrtletního domácího úkolu, samozřejmě je nejprve sdělí dětem. Zabere jí to tak hodinu času.

Paní učitelka Tereza chválí svou školu za to, že je hodně otevřena rodičům. „*Když je den otevřených dveří, rodiče se mohou přijít podívat do výuky. Ve třídě jsem jich měla na 1 hodinu i dvacet. Zdálo se mi, že se spíš přišli podívat ne mě než na své děti.*“ Přitom dle slov paní učitelky Terezy mají rodiče po individuální domluvě možnost navštívit výuku i v jiný den. Zároveň přiznává, že jí přijde mnohem přínosnější, když nejsou ve třídě přítomni všichni rodiče najednou. „*Říkala jsem rodičům, že pokud chtějí opravdu vidět své dítě, jak se učí, nemohou počítat s tím, že něco vypozerují, když jich přijde dvacet najednou.*“

Společné akce s rodiči

Paní učitelka Tereza uvádí, že škola pořádá vánoční besídku, velikonoční jarmark, závěrečný koncert, dvakrát do roka den otevřených dveří a minimálně dvakrát do roka musí třídní učitelé uspořádat tripartitní setkání.

Paní učitelka Tereza zatím samostatně nepořádala žádnou akci pro rodiče. „*Mé děti mají velké čtvrtletní úkoly. Nabídla jsem jim, že bychom udělali projekt povolání, a že*

pokud by si vybraly povolání svých rodičů, mohly by vzít rodiče s sebou do vyučování. Jednohlasně to odmítly, chtěly raději téma dinosaurů.“ Zároveň podotýká, že do budoucna by určitě chtěla s rodiči nějaké společné setkání uspořádat, jen zatím nenašla odvahu.

„Zároveň stále přemýšlím nad tím, jak moc mohu rodičům otevřít dveře, kde je ta hranice. Bojím se, že pak budou mít pocit, že mohou do všeho mluvit.“ Paní učitelka Tereza má ve své třídě velký počet rozvedených rodičů, někteří se spolu vůbec nedokáží dohodnout. „Neumím si představit, že pořádám akci, jejíž příprava mi zabere mnoho času, a ještě „rozhodují“ o tom, kdo z rodičů na setkání dorazí, protože nejsou schopni společně fungovat, akorát by to odneslo to dítě.“

Doporučení pro učitele, kteří se chystají vstoupit do praxe

Dle slov paní učitelky Terezy je důležité rodičům ukázat hned od začátku, že stojíte o společnou spolupráci. *„Určitě je dobrou strategií zvát si rodiče do škol kvůli těm příjemným věcem. Dát jim možnost s něčím pomoci, protože oni se také chtějí cítit zapojeni.“* Další radu, kterou by paní učitelka Tereza začínajícím učitelům dala, je, ať z rodičů nemají strach. *„Je jasné, že před vstupem do praxe cítíte obavy, ale pokud je budete dávat najevo až moc, rodiče to vycítí, budete to mít pak hodně těžké.“* Velmi přínosné jí přijdou rady od uvádějícího učitele. *„Nebojte se zeptat na cokoli, co Vás napadne. Není to ostuda, naopak.“* Paní učitelce Tereze přijde důležité si uvědomit, že na zprávy od rodičů nikdy nemusíte reagovat okamžitě. *„V klidu si svou odpověď promyslete. Není nic horšího než odpovídat na zprávu v návalu emocí.“*

8 Interpretace výsledků a diskuze

8.1 Příprava v oblasti komunikace na vysoké škole

Je obecně známo, že výuka komunikačních dovedností nemá na pedagogických fakultách dlouhou tradici. Na českých vysokých školách se samostatný předmět, který by se týkal pouze výuky komunikace s rodiči, vyučuje jen málo nebo není pro všechny studenty povinný. Studenti si ho volí spíše jako doplňkový, přestože v něm mají šanci získat alespoň základní dovednosti v oblasti komunikace, které mohou následně využít při přímé komunikaci s rodiči.

Mně osobně nebyl během vysoké školy nabídnut žádný předmět, který by byl zaměřen pouze na komunikaci s rodiči a který by mi dal možnost se na budoucí spolupráci připravit. Stejnou zkušenost mají i paní učitelky Jana, Karolína a Tereza, se kterými jsem vedla rozhovor. Paní učitelka Jana uvádí, že přímo na komunikaci s rodiči ji vysoká škola nepřipravila nijak, ale podotýká, že jí dala určitou představu o tom, jaké formy komunikace s rodiči může uplatnit. Vše si po nástupu do praxe musela dohledat. Obdobnou zkušenost má i paní učitelka Tereza, která by ocenila, kdyby jí někdo během vysoké školy ukázal, jak se vede tripartitní setkání či třídní schůzka. Navrhovala, aby se studentům pouštěly natočené videozáznamy třídních schůzek či tripartitních setkání. Jinak na tom není ani paní učitelka Karolína, která by uvítala, aby jí byly předány i právní znalosti v oblasti komunikace s rodiči. Všechny shodně uvádíme, že je potřebné před vstupem do praxe získat alespoň základní informace. Hanušová et al. (2018) uvádí, že instituce, které poskytují vzdělání budoucím učitelům, by měly více přemýšlet nad tím, jak by se mohli budoucí učitelé na vzájemnou interakci s rodiči připravit. Tvrzení autorky se během rozhovorů jen potvrdilo.

Hanušová et al. (2018) prezentují, že začínající učitelé vidí v komunikaci s rodiči svou velkou slabinu. Začínající pedagog si moc dobře uvědomuje, že mu v této oblasti chybí určité dovednosti, což umocňuje pocit nejistoty. Jak již bylo řečeno, má největší obava panovala z přímých forem komunikace s rodiči, bála jsem se, že rodiče mi budou pokládat takové otázky, na které nebudu umět reagovat. Zároveň jsem pociťovala obavu z toho, že mě nebudou brát vzhledem k mému věku vážně. Stejně to cítily i paní učitelka

Jana a Tereza, která přiznává, že nejvíce ji děsila přesila rodičů na třídních schůzkách. Paní učitelka Karolína se nejvíce obávala toho, že bude mít nějakého opravdu nepříjemného, problémového rodiče, což naštěstí nenastalo. Problémové rodiče blíže popisují v kapitole 2.1.4. Všechny si shodně myslíme, že naše obavy panovaly především z toho důvodu, že nás vysoká škola na komunikaci s rodiči důkladně nepřipravovala. Z výzkumu Šimoníka (1994) vyplynulo, že 86 % začínajících učitelů spatřuje příčinu svých potíží právě v absenci systematické přípravy během studia na vysoké škole. Naše tvrzení se s odbornou literaturou nerozchází.

8.2 První zážitky v komunikaci s rodiči

Paní učitelka Karolína komunikovala poprvé s rodiči skrze e-mail, ve kterém se budoucím rodičům svých žáků představila a zároveň jim přiblížila, co je první školní týden čeká. Všechny jsme se shodly, že první osobní kontakt s rodiči jsme zažili během třídních schůzek. Dle výsledků Šimoníka (1994) má s vedením kolektivních schůzek s rodiči problém více než polovina začínajících učitelů. Pro mě a paní učitelku Terezu nebyl první osobní kontakt s rodiči příliš příjemnou záležitostí. Rodiče nám pokládali otázky, na které jsme neznaly odpověď. Nastala přesně ta situace, které jsme se obávaly. Paní učitelka Karolína se během svých prvních třídních schůzek cítila dobře. Během rozhovoru zdůraznila, že právě o to se snažila. Chtěla, aby se třídní schůzka nesla v pohodovém duchu hlavně kvůli ní. Rodiče paní učitelky Jany byli na první třídní schůzce velice milí, přátelští. Až zpětně si paní učitelka uvědomuje, že očekávali, že z toho něco vytěží, takže jejich jednání už tak pozitivně nevnímá.

Podlahová (2004) zmiňuje, že uvádějící učitel může pomoci začínajícímu učiteli v několika rovinách a oblastech učitelské práce, což mohou jako začínající učitel potvrdit, stejně to vnímají i učitelky Karolína a Tereza, kterým byl také uvádějící učitel přidělen. Paní učitelka Jana oficiálně žádného uvádějícího učitele přiděleného neměla. Paní učitelce Tereze předávala uvádějící učitelka takové informace ohledně komunikace s rodiči, které se týkaly především nastavení pravidel komunikace s rodiči ze strany školy. Všechny vnímáme hranice jako důležité. Dále Podlahová (2004) píše, že uvádějící učitel by měl začínající učitele seznámit zejména s formami kontaktů mezi školou a rodinou na škole, kde působí. U mě a u paní učitelky Karolíny a Terezy tato situace opravdu nastala.

Uvádějící učitelé nám tyto informace předali. Já se obracím na svou uvádějící učitelku pokaždé, pokud potřebuji ujistit, že postupuji správným směrem. Paní učitelce Janě předaly potřebné informace zkušenější kolegyně.

8.3 Formy komunikace

K vzájemné komunikaci mezi školou a rodiči dochází formami, které blíže popisují v kapitole 4.1. Během prvního roku v praxi jsem měla možnost zažít velkou škálu forem komunikace s rodiči. Domnívám se, že některé akce se u nás na škole mohou konat jen proto, že má škola k dispozici zahradu. Paní učitelka Jana nedokáže říci, kterou formu komunikace s rodiči používá nejčastěji, já s paní učitelkou Terezou a Karolínou jsme se shodly, že nejčastěji využíváme ke komunikaci s rodiči e-mail nebo jinou elektronickou platformu. Paní učitelka Karolína dokonce píše rodičům na začátku každého týdne, co je bude ve škole čekat. Paní učitelka Jana zase využívá třídní stránky, kam každý den zapisuje probrané učivo, čísla stránek v pracovních sešitech či učebnicích s hotovými úlohami nebo domácí úkoly. Podobným způsobem informuji každý den rodiče i já, nezapisuji vše potřebné na třídní stránky, ale do edookitu.

Paní učitelce Karolíně nejvíce vyhovuje komunikace přes e-mail, protože u ní si může vše pořádně promyslet a napsat přesně tak, jak chce. Já a paní učitelka Karolína to vnímáme stejně. Paní učitelce Janě se zamlouvá individuální schůzka s rodiči. Velkou výhodou spatřuje v tom, že se může soustředit pouze na jedno dítě. Paní učitelce Karolíně, Tereze i mně se velmi líbí tripartitní setkání. Za obzvlášť přínosné považujeme vidět, jak rodiče s dětmi komunikují. Všechny tři je pořádáme dvakrát do roka. Já s paní učitelkou Karolínou si na schůzku vyhráváme 20 minut, paní učitelka Tereza 30 minut. Nutno podotknout, že má ve třídě pouze 12 žáků. Musíme uznat, že tripartitní setkání je velmi časově náročné, což zmiňují i Košťálová, Miková, Stang (2008). Žádná z nás neočekávala, že nám komunikace s rodiči zabere tolik času a už vůbec jsme si před vstupem do praxe neuvědomovaly, jak důležitá je samotná příprava na ni.

Dle slov paní učitelky Jany je pro dobrou komunikaci s rodiči potřeba, aby vymizely vzájemné předsudky, které mezi sebou obě strany mají. Zdůrazňuje, že v této problematice nejde jen o školu, ale i o učitele, protože každý vyučující je jiný, a rodiče, protože každý rodič zaujímá vůči škole jinou roli. V kapitole 2. 1. jsem blíže definovala

čtyři základní varianty rodičovských rolí podle Šed'ové (2004). Paní učitelky Karolína a Tereza by v oblasti komunikace na škole, kde působí, nic neměnily. Myslí si, že jejich škola otevírá rodičům své dveře dostatečně. Rodiče mohou navštěvovat výuku svých dětí kdykoliv po individuální domluvě.

Vnímáme, že pro rodiče je obtížné si připustit problémy na straně dítěte a pro učitele přijmout a zacházet s kritikou, výtkami a dotazy rodičů. Naše tvrzení více či méně dokládají pocity z třídních schůzek nebo negativní komunikace s rodiči.

8.4 Společné akce s rodiči

Všechny tři zmíněné školy pořádají rozmanité akce pro rodiče. Buď jsou organizovány celoškolsně, nebo si je učitelky organizují na třídní úrovni. Na škole paní učitelky Terezy a Karolíny škola pořádá Den otevřených dveří, vánoční besídku, velikonoční jarmark a na konci školního roku koncert. Škola paní učitelky Jany pořádá obdobné akce, navíc je zapojena do projektu „Abeceda peněz“. Jak již bylo řečeno, ani jedna z jejich škol nemá k dispozici zahradu. Z toho důvodu může škola, kde působím já, realizovat akce jako dýňobraní, zahradní slavnosti, táborák.

Tři začínající učitelky ze čtyř si vyzkoušely samostatně uspořádat nějakou akci pro rodiče. Paní učitelka Jana pořádá dvakrát do roka s dětmi besídky, na které se připravují dlouhou dobu dopředu. Program nacvičují napříč různými předměty, samotná příprava je poměrně časově náročná. Oproti tomu paní učitelka Karolína uspořádala pro rodiče společně s dětmi třídní vánoční trh. S dětmi si výrobky připravovali v pracovních činnostech a výtvarné výchově, děti si výrobky samy nacenily. Vše bylo pojato jako celoměsíční projekt. Já jsem s rodiči prožila čtenářskou kavárnu a dopolední vánoční tvoření. Musím říci, že příprava mě stála hodně sil, ale vložená energie se vyplatila. Děti nesmírně bavilo akce pro rodiče připravovat, těšily se na společně strávený čas. Zážitek pro ně byl natolik silný, že ještě po půl roce si o tom občas povídají. Myslím si, že v podstatě není rozhodující, co je náplní společně prožitého času, ale to, že dáme rodičům možnost zapojit se do dění třídy či školy. Dle Krejčové (2005) je důležité si uvědomit, že se rodiny nestanou aktivní ve vztahu ke škole samy od sebe a že by se měl učitel snažit o zapojení rodičů, což je i naším záměrem a myslíme si, že především během těchto akcí se nám podařilo si rodiče získat na svou stranu.

8.5 Doporučení pro učitele, kteří se teprve chystají vstoupit do praxe

Na začátku je určitě důležité podotknout, že každý z nás je jiný a že neexistuje žádný přesný „recept“ na to, jak se zavděčit všem. Krejčová (2005) zdůrazňuje, že budování dobrých vztahů s rodiči není krátkodobou záležitostí, že vyžaduje velké množství učitelova času a hlavně úsilí.

Paní učitelka Jana začínajícím učitelům radí, aby se hned z počátku vůči rodičům nestavěli do opozice. Dle ní je důležité vytrvat, protože úspěchy se nedostaví okamžitě. Doporučuje rodičům ukázat, že svou práci děláte naplno a že Vás baví. Osvědčilo se jí, když před rodiči mluví „o nás“, protože učitel a rodič mají stejný cíl, my společně chceme děti někam dovést. Podobný názor zastává i paní učitelka Tereza, která vidí jako nejdůležitější krok to, aby učitel dal od prvního kontaktu rodičům najevo, že tu pro ně je.

Paní učitelka Tereza, Karolína a já bereme za velkou oporu uvádějícího učitele, který může začínajícím učitelům s touto problematikou pomoci. Karolína konkrétněji doporučuje před vstupem do praxe uvádějícího učitele poprosit o základní informace, které se týkají forem komunikace na dané škole. Určitě je dobré si předem zjistit, ze kterého typu schůzky je potřeba udělat záznam nebo kdy k setkání s rodiči přizvat výchovného poradce či ředitele školy. Paní učitelka Tereza zdůrazňuje, že není ostuda zeptat se na cokoli. Zastávám stejný názor.

Při pořádání třídních schůzek a tripartitních setkání doporučujeme takový čas, kdy bude moci většina rodičů dorazit, což je důležité i dle Krejčové (2005). S paní učitelkou Terezou se shodujeme v tom, že je dobré si sepsat v bodech, co chceme rodičům říci. Pokud jsou to první třídní schůzky, je důležité se rodičům představit, zajímá je, kdo bude s jejich dětmi trávit čas. V přípravě je dobré počítat s tím, že rodiče budou pokládat takové otázky, na které učitel nebude znát odpověď. Je možné říci, že teď jim neodpovíte, že si potřebujete odpověď promyslet, popřípadě zjistit informaci od vedení, a že se jim ozvete.

Paní učitelka Karolína začínajícím učitelům radí, že pokud je čeká nějaký rozhovor s rodiči, je důležité se řádně připravit, zajistit si potřebné materiály. Já bych její radu ještě doplnila – není dobré se schůzek účastnit samostatně. Vždy je lepší přizvat výchovného

poradce či zkušenějšího kolegu. Průběh rozhovoru je dobré zapisovat, jednání bude mít větší váhu i pro rodiče.

S paní učitelkou Terezou musím souhlasit i v tvrzení, že není nutné na zprávy od rodičů reagovat okamžitě, je důležité si svou odpověď důkladně promyslet, nikdy není dobré odpovídat v návalu emocí. Zároveň bych podotkla, že v dnešní době se s rodiči opravdu hodně komunikuje a že vám elektronická komunikace zabere mnoho času.

Paní učitelka Jana poukazuje na to, že dnešní rodiče jsou dychtiví po nových metodách, ocení, když uvidí, že se dětem opravdu věnujete. Z toho důvodu by se paní učitelka Karolína nebála pořádat akce pro rodiče. Krejčová (2005) zdůrazňuje, že každá rodina je jiná a že by měl učitel nabídnout časovou flexibilitu a kreativitu, aby si rodiče mohli vybrat, která akce jim nejvíce vyhovuje, ať už tématem či časově. S tímto tvrzením mé zjištění úplně nekoresponduje. Rodiče se hojně účastnili všech akcí, které jsme zkusili samostatně uspořádat. Myslím si, že jedním z důvodů je dobře motivované dítě. Jestliže doma dítě prosí, aby se společně akce zúčastnili, málokterý rodič odmítne. Tvrzení Krejčové (2005) proto vnímám jako ideu, kterou se nemusí začínají učitel vůbec zatěžovat. Zároveň se mi osvědčilo rodičům předem plánované akce přiblížit na třídních schůzkách. Je dobré je oslovit, abyste věděli, kolik z nich se přibližně společně akce zúčastní. Paní učitelka Jana ví, že i přes náročnost je důležité se nebát nějakou společnou třídní akci uspořádat. Všechny jsme se shodly na tom, že právě tyto akce budují partnerské vztahy a posouvají vzájemnou důvěru učitelů a rodičů dál.

Bud'te otevřeni rodičům, va'zte si toho, že stojí o to s vámi spolupracovat.

ZÁVĚR

V této diplomové práci jsem se zaměřila na problematiku komunikace začínajících učitelů s rodiči.

V teoretické části jsem definovala pojmy začínající a uvádějící učitel, zároveň jsem přiblížila, jaké problémy může učitel na začátku své profesní dráhy prožívat či jaké emoce může pociťovat. Následně jsem se zaměřila na role, které rodiče ve vztahu ke škole zaujímají, blíže jsem popsala i modely vztahů mezi rodinou a školou. Nejobsáhlejší kapitola se zabývá různými formami komunikace, které může nejen začínající učitel využít ke komunikaci s rodiči.

Znalosti, které jsem získala v teoretické části, jsem aplikovala v části empirické. Předem jsem si stanovila metody kvalitativního výzkumu. Během prvního roku v praxi jsem si poctivě zapisovala své zkušenosti v komunikaci s rodiči, pomocí rozhovoru jsem získala data od tří jiných začínajících učitelů. Získaná data od respondentů jsem porovnávala současně s mou zkušeností a odbornou literaturou.

Cílem práce bylo prozkoumat, jak vnímají začínající učitelé komunikaci s rodiči, jak je na tuto problematiku připravila vysoká škola, zda a do jaké míry je jim nápomocný uvádějící učitel. Důležité pro mě byly i informace, které se týkaly toho, jak začínající učitelé prožívali své první třídní schůzky či tripartitní setkání. Zároveň jsem chtěla získat rady, které by mohli využít budoucí začínající učitelé.

Na základě výzkumu jsem zjistila, že ani já, ani žádná z dotazovaných neměla na vysoké škole povinný předmět, jehož hlavním tématem by byla komunikace s rodiči. V případě, že bych měla výzkum provádět znovu, zvolila bych respondenty, kteří studovali na jiné vysoké škole než mnou vybrané dotazované. Ukázalo by se, zda přichází studenti i z jiných vysokých škol touto problematikou také zcela nedotčeni.

Za pozitivní považuji zjištění, že se všechny dotazované měly v případě potřeby na koho obrátit, ať už na uvádějícího učitele nebo zkušenějšího kolegu. Dále na základě výzkumu vyplynulo, že začínající učitelé rádi využívají elektronickou formu komunikace, protože mají možnost si svou odpověď promyslet. Za velmi přínosné

a příjemné považují tripartitní setkání. Obava u nich panuje především z početní převahy rodičů během třídní schůzky.

Začínající učitelé, kteří už působí v praxi, by učitelům, které první profesní rok teprve čeká, doporučili zejména, aby se nebáli a aby rodičům dali najevo, že jsou jim k dispozici a chtějí s nimi spolupracovat. Velký přínos spatřují v pořádání akcí pro rodiče, protože to byly okamžiky, kdy se jim podařilo získat rodiče na svou stranu. Zdůrazňují, že důležitá je trpělivost, protože dobré vztahy s rodiči se budují postupně. Podotýkají, že s rodiči je nutné jednat vždy v klidu, bez návalu emocí. Je dobré vytvořit pro společná setkání příjemnou atmosféru.

Téma komunikace s rodiči je v dnešní době hodně aktuální. Rodiče stojí o to, aby byli součástí školního dění. Učitelé, kteří vstupují do praxe, nejsou na tuto skutečnost připraveni. V rámci vysoké školy by měla být této problematice věnována mnohem větší pozornost.

Seznam použitých informačních zdrojů

Knižní zdroje

- BENDL, Stanislav. Přípravné vzdělávání učitelů a pedagogická praxe. *Klinická škola: místo pro výzkum a praktickou přípravu budoucích učitelů: výzkumný záměr Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2011, s. 17-51. ISBN 978-80-7290-517-1.
- HANUŠOVÁ, Světlana, Michaela PÍŠOVÁ, Tomáš KOHOUTEK, et al. *Chtějí zůstat nebo odejít?: začínající učitelé v českých základních školách*. Brno: Masarykova univerzita, 2017. Pedagogický výzkum v teorii a praxi. ISBN 978-80-210-8889-4.
- HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-628-5.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.
- JUKLOVÁ, Kateřina. *Začínající učitel z pohledu profesního vývoje*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-266-9.
- KOŠTÁLOVÁ, Hana, Šárka MIKOVÁ a Jiřina STANG. *Školní hodnocení žáků a studentů: se zaměřením na slovní hodnocení*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-314-7.
- KREJČOVÁ, Věra, ed. *Aktuální témata výchovy a vzdělávání ve škole: texty pro studijní disciplínu Teorie výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus (nakladatelství), 2005. ISBN 80-7041-391-3.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie: přehled základních oborů*. Praha: Triton, 2011. ISBN 978-80-7387-443-8.

- PODLAHOVÁ, Libuše. *První kroky učitele*. Praha: Triton, 2004. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-725-4474-8.
- PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8772-8.
- RABUŠICOVÁ, Milada. Vztahy rodiny a školy: vývoj tématu. *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita, 2004, s. 9-21. ISBN 80-210-3598-6.
- SPILKOVÁ, Vladimíra a Radka WILDOVÁ. Kvalita učitele a profesní standard. COUFALOVÁ, Jana a Ondřej ASZTALOS. *Hledisko kvality v přípravě učitelů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010, s. 9-52. ISBN 978-80-7043-869-5.
- STARÝ, Karel a Veronika LAUFKOVÁ. *Formativní hodnocení ve výuce*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1001-6.
- ŠEĐOVÁ, Klára a Vlastimil ČIHÁČEK. Komunikace: základ vztahů rodiny a školy. *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita, 2004, s. 71-84. ISBN 80-210-3598-6.
- ŠEĐOVÁ, Klára. Role rodičů ve vztahu ke škole: teoretické koncepty a empirická zjištění. *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita, 2004, 33 - 51. ISBN 80-210-3598-6.
- ŠEĐOVÁ, Klára. Vzdělávací výsledky dětí: vliv rodiny. *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita, 2004, s. 22-32. ISBN 80-210-3598-6.
- ŠIMONÍK, Oldřich. *Začínající učitel: (některé pedagogické problémy začínajících učitelů)*. Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-0944-6.
- ŠTECH, Stanislav a Ida VIKTOROVÁ. Vztahy rodiny a školy-hledání dialogu. KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA. *Předškolní a primární pedagogika*. 2. Praha: Portál, 2010, s. 57-93. ISBN 978-80-7367-828-9.
- TRNKOVÁ, Kateřina. Partnerství rodičů a škol: jeho podoby a podmínky. *Škola a (versus) rodina*. V Brně: Masarykova univerzita, 2004, s. 52-70. ISBN 80-210-3598-6.

- VIKTOROVÁ, Ida a Irena SMETÁČKOVÁ. *Žákovské knížky, neviditelná samozřejmost*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-771-7.
- VÍTEČKOVÁ, Miluše. *Začínající učitel: jeho potřeby a uvádění do praxe*. Brno: Paido, 2018. ISBN 978-80-7315-269-7.

Články v časopisech

- DRAHOVZALOVÁ, Marta. E-mail do školy patří. *Moderní vyučování: časopis pro nové programy v českém základním školství*. Praha: Portál, 2001, 7(1), 14-15. ISSN 1211-6858.
- HAUSNER, Milan. Webová stránka školy. *Moderní vyučování: časopis pro nové programy v českém základním školství*. Praha: Portál, 2001, 7(9), 16. ISSN 1211-6858.
- HŘEBECKÝ, Miroslav. Webové stránky školy. *Řízení školy: odborný měsíčník pro ředitele škol*. Praha: ASPI Publishing, 2015, 12(1), 34-35. ISSN 1214-8679.
- SKÁLOVÁ, Hana. Webové stránky školy - nadstandard, či nutnost? *Týdeník školství*. Praha: Sofiprin, 2010, 18(37), 5. ISSN 1210-8316.

Elektronické zdroje

- ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace* [online]. Praha: Grada, 2013 [cit. 2019-11-26]. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/kniha/ucitel-a-rodic-2240/>
- ČESKÁ REPUBLIKA. Zákon č.561/2004 Sb. Paragraf 167 - Školský zákon: Ředitel školy a školského zařízení a školská rada. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy*. 2020. Dostupné také z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-15-2-2019>
- *Edookit: Elektronická třídní kniha* [online]. 2020 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <https://www.edookit.com/cz/ukazky/elektronicka-tridni-kniha>
- *Edookit: Elektronická žákovská knížka* [online]. 2020 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <https://www.edookit.com/cz/ukazky/elektronicka-zakovska-knizka>

- KOPÁČOVÁ, Jitka. Uvádějící učitel jako součást podpory začínajícího učitele. *Začínající učitel* [online]. Národní institut pro další vzdělávání, 2019, s. 53-54 [cit. 2020-01-01]. ISBN 978-80-7578-012-6. Dostupné z: https://www.nidv.cz/images/npublications/publications/files/1560949924_Za%C4%8D%C3%ADnaj%C3%ADc%C3%AD%20u%C4%8Ditel.pdf
- NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi* [online]. Praha: Grada, 2005 [cit. 2019-11-26]. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0738-1. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/pedagogicka-komunikace-v-teorii-a-praxi-65081/>
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika* [online]. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009 [cit. 2019-11-26]. ISBN 978-80-7367-503-5. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/moderni-pedagogika-65467/>
- *Rodiče vítáni: Vysvětluje vám vaše škola, proč učí vaše děti jinak, než jste zvyklí?* [online]. 2012, 10.05.2012 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <https://www.rodicevitani.cz/nezarazene/vysvetluje-vam-vase-skola-proc-uci-vase-deti-jinak-nez-jste-zvykli/>
- SLAMĚNÍK, Ivan. *Emoce a interpersonální vztahy* [online]. Praha: Grada, 2011 [cit. 2019-11-27]. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-7452-7. Dostupné z: <https://www.bookport.cz/e-kniha/emoce-a-interpersonalni-vztahy-65644/>
- ŠŤASTNÁ, Marie. *Komunikace s rodiči a veřejností* [online]. Investice do rozvoje vzdělávání, 2010 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: <http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1405764315.pdf>